

Thuis hebben wij geen boeken.

Een onderzoek over het bevorderen van de leesmotivatie bij een Romaleerling.

Geertje Moeskops

Juni 2010

Studentnummer: 1411972

Remedial Teaching Master SEN Fontys OSO

Begeleider: Drs. W.M.Th. Linders

Inhoudsopgave

Samenvatting	Blz. 3
Introductie	Blz. 4
1. De onderzoeksvraag	Blz. 6
1.1 De keuze voor mijn onderwerp	Blz. 6
1.2 De onderzoeksvraag en deelvragen	Blz. 6
1.3 De huidige situatie	Blz. 7
1.4 De gewenste situatie	Blz. 8
1.5 Het onderwerp	Blz. 8
1.6 Sleutelwoorden in mijn onderzoek zijn	Blz. 8
2. Het theoretisch onderzoek	Blz. 9
2.1 De oorsprong van de Roma	Blz. 9
2.2 Gesloten cultuur	Blz.10
2.3 Achterstanden	Blz. 10
2.4 Pijlers van de cultuur	Blz. 11
2.5 Leesmotivatie en leesbeleving	Blz. 11
2.6 Voorlezen	Blz. 11
2.7 Boeken promoten	Blz. 12
2.8 Verwerkingsactiviteiten	Blz. 13
2.9 Werkvormen	Blz. 14
2.10 Moeilijke lezers	Blz. 14
2.11 Moedertaal	Blz. 16
3. Onderzoeksmethodologie	Blz. 17
3.1 De onderzoeksvraag	Blz. 17
3.2 Het interview en huisbezoek	Blz. 17
3.3 Het fotovraaggesprek	Blz. 18
3.4 De observaties	Blz. 19
3.5 Afnameschema en tijdsteeekproef	Blz. 20
3.6 Triangulatie en validiteit	Blz. 21
3.7 Ethiek	Blz. 22
4. Data-analyse en resultaten	Blz. 25
4.1 Het interview en huisbezoek	Blz. 25
4.2 Het fotovraaggesprek	Blz. 28

4.3 De observaties	Blz. 30
5. Data-interpretatie	Blz. 31
5.1 Op welke manier en tot in hoeverre kunnen de moedertaal en/ of cultuur betrokken worden bij het leesonderwijs in de klas?	Blz. 31
5.2 Welke onderwerpen en activiteiten zijn uitdagend voor de leerlingen en welke boeken kunnen worden gebruikt om de leerling uit te dagen?	Blz. 32
5.3 Welke verwerkingsactiviteiten en/ of werkvormen om te leren lezen, spreken deze leerling aan en op welke manier kan ik andere leerlingen betrekken bij het leesonderwijs van deze leerling?	Blz. 34
5.4 Conclusie	Blz. 35
6. Evaluatie onderzoek	Blz. 37
6.1 Mijn ervaring	Blz. 37
6.2 Het proces	Blz. 37
6.3 Opbrengst	Blz. 38
6.4 Betekenis	Blz. 38
6.5 Weerstand, tijdsdruk en samenwerking	Blz. 39
Nawoord	Blz. 40
Literatuurlijst	Blz. 41
 Bijlage 1	 Blz. 43
Bijlage 2	Blz. 51
Bijlage 3	Blz. 54
Bijlage 4	Blz. 67
Bijlage 5	Blz. 74
Bijlage 6	Blz. 86

Samenvatting

De Roma wonen verspreid over heel Europa en het is niet duidelijk waar zij oorspronkelijk vandaan komen. In Veldhoven zijn vier kampen gevestigd waar zij wonen. Op basisschool de Heiacker zitten verschillende Romakinderen. De taal van de Roma heet Romanes en is een schriftloze taal, alle informatie loopt thuis via mondelinge communicatie. Romakinderen leren het lezen alleen op de basisschool. Dit onderzoek gaat over een Romaleerling in groep 4. Hij heeft een achterstand op leesgebied en lijkt moeilijk te motiveren om te gaan oefenen met lezen. In de eerste plaats ben ik gestart met een literatuurstudie over de Roma-cultuur en leesmotivatie. Verder in dit onderzoek probeer ik door middel van een interview en huisbezoek meer te weten te komen over de leefwereld van de leerling. Ook heb ik met de leerling een fotovraagggesprek georganiseerd om erachter te komen waar hij van houdt. Door middel van foto's kan de leerling zijn interesses en gevoelens uitdrukken. Op basis van de literatuurstudie, het interview, het huisbezoek en het fotovraagggesprek heb ik zeven leesactiviteiten gekozen die aansluiten bij de interesses en leefwereld van de leerling. Voorafgaand aan deze activiteiten heb ik een observatie, met behulp van de Tijdsteeekproef, gedaan van de huidige situatie. De zeven vervolgactiviteiten heb ik ook met de Tijdsteeekproef geobserveerd. Het resultaat van dit onderzoek levert een praktijkgericht advies op voor eenieder die meer wil weten over het bevorderen van leesmotivatie. Hoewel het onderzoek gericht is op één leerling zijn adviezen en activiteiten toepasbaar bij alle leerlingen met motivatieproblemen op leesgebied.

Introductie

Het jonge kind

Ik ben leerkracht van groep 4 op basisschool de Heiacker in Veldhoven. Ik werk nu bijna acht jaar in het basisonderwijs en ik heb eigenlijk altijd lesgegeven in groep 8. Vorig schooljaar ben ik met de studie Remedial teaching gestart. Tijdens het volgen van de studie is mijn interesse voor het lesgeven aan jongere kinderen gegroeid. Ik heb tijdens mijn studie veel praktijkonderzoeken uitgevoerd bij deze leerlingen en ik heb daar met veel plezier aan gewerkt. De belevingswereld en onbevangenheid van jonge kinderen spreekt me erg aan en vandaar dat ik de keuze heb gemaakt om les te gaan geven aan jongere kinderen.

Mijn keuze

Ik heb voor een onderwerp gekozen op het gebied van leesbeleving en leesmotivatie. Dit is een onderwerp wat mij persoonlijk interesseert en waar ik affiniteit mee heb, want ik houd van lezen en van kinderboeken.

Het onderzoek gaat over een leerling die een achterstand heeft op leesgebied en niet gemotiveerd is om te lezen. Hij is een NT2-leerling, want Nederlands is zijn tweede taal. Ik kom op de school waar ik werk, weinig in aanraking met deze leerlingen. Mijn interesse hiervoor is meer van persoonlijke aard.

Omdat mijn partner zelf Nederlands als tweede taal heeft en mijn schoonfamilie grotendeels niet in Nederland is geboren of wonende kom ik daardoor meer dan anderen in aanraking met een andere taal en cultuur. Ik ervaar dat als positief en vind het leuk en interessant.

Deze ervaring heeft mij gemotiveerd me te verdiepen in kinderen die opgroeien met Nederlands als tweede taal.

In mijn onderzoek richt ik me op een roma-leerling uit groep 4. Er is wel een verschil tussen deze leerling en andere NT2 leerlingen. Hij groeit op in een thuissituatie zonder lees- en schrijfcultuur. De taal van de Roma's (Romani) is zeer gevarieerd en bestaat uit sterk uiteenlopende dialecten. Roma-kinderen van nu gaan naar school om te leren lezen en schrijven, maar veel volwassen zijn analfabeet. Thuis wordt er niets met geschreven taal gedaan, daardoor moet hij alles op het gebied van lezen op school leren.

Het leesniveau van de roma-leerling in mijn klas kan is onvoldoende ten opzichte van andere kinderen in groep 4. Ook merk ik aan hem, dat hij mondelinge uitleg niet altijd snapt. Hij kijkt veel naar andere kinderen om te weten te komen wat we aan het doen zijn. Hij probeert lessen te volgen, die voor hem niet te volgen zijn en verliest zijn enthousiasme en de motivatie om te leren. De klas heeft een groepsgrootte van 28 kinderen en is over het algemeen een cognitief sterke groep met weinig kinderen die op leergebied extra ondersteuning nodig hebben. Wel vraagt de groep op sociaal-emotioneel gebied veel aandacht. Er zit een aantal kinderen met gedragsproblemen in de groep, die bijna fulltime aandacht van mij als leerkracht eisen. Dit maakt het moeilijk voor mij om individueel uitleg te geven en ervaar dat ik onvoldoende tijd vrij kan maken om de roma-leerling te ondersteunen.

Ik wil deze leerling helpen en wil hem graag motiveren en enthousiast maken om te leren lezen en voorkomen dat zijn achterstand groter wordt.

Op onze school zitten meerdere roma-leerlingen. De school bestaat uit een hoofdgebouw en een dependance. Bij beide locaties ligt een woonwagenkamp in de buurt. Kinderen van deze kampen komen sinds vier jaar naar onze school. De problematiek waar wij als school mee te maken krijgen is dus vrij nieuw. In de eerste jaren lag de nadruk vooral op sociaal-emotioneel welbevinden van de roma-leerlingen. Deze leerlingen moesten geaccepteerd worden en hun plekje vinden binnen de school. Roma-leerlingen van alle leeftijden stroomden in verschillende groepen in. De leerling uit mijn groep is vanaf groep 1 bij ons op de basisschool. Hij geniet nu dus meer dan 3 jaar basisonderwijs. Alle roma-leerlingen, die zijn ingestroomd vanaf groep 1 hebben een achterstand op leergebied.

Hoewel de mate van achterstand zeer gevarieerd is binnen deze groep kinderen, staat wel vast dat er bij alle kinderen sprake is van een taalachterstand. Ik hoop met mijn onderzoek dus niet alleen voor mijzelf een leerwinst te behalen, maar ook schoolbreed wat te kunnen betekenen voor een ieder die hier tegen aan loopt. In dit onderzoek, hoop ik een leeromgeving te creëren die deze leerling motiveert en uitdaagt, zodat hij zich zo optimaal mogelijk kan ontwikkelen.

1. De onderzoeksvraag

1.1 De keuze voor mijn onderwerp

De keuze voor mijn onderwerp heeft te maken met mijn persoonlijke interesse voor lezen en kinderen met Nederlands als tweede taal. Ik zie in mijn klas een leerling die van nature heel vrolijk en enthousiast is, maar dagelijks geconfronteerd wordt met moeilijke taal- en leesactiviteiten. Ik ben een leerkracht die het belangrijk vindt dat leerlingen zich goed voelen, zodat zij optimaal kunnen leren. Om een kind te kunnen prikkelen, denk ik dat je de leefomgeving en belevingswereld van een kind moet kennen. Ik wil me ook gaan verdiepen in de cultuur en leefomgeving van deze leerling. Mijn doel is om een leeromgeving te creëren, die deze leerling motiveert om te leren lezen en ik wil deze leerling uitdagen om te lezen, zodat hij gemotiveerd wordt om nog meer te leren. Hieruit is voor mij de volgende onderzoeksvraag gekomen;

1.2 De onderzoeksvraag en deelvragen

Op welke manier kan ik situaties creëren, zodat een romaleerling uit groep 4 wordt uitgedaagd en gemotiveerd in zich te ontwikkelen op leesgebied?

Ik kom tot de volgende deelvragen:

- Welke onderwerpen en activiteiten zijn uitdagend voor de leerling?
- Op welke manier en tot in hoeverre kan de moedertaal en/ of cultuur betrokken worden bij het leesonderwijs in de klas?
- Welke verwerkingsactiviteiten en/ of werkvormen om te leren lezen, spreken deze leerling aan?
- Op welke manier kunnen andere leerlingen betrokken worden bij het leesonderwijs van deze leerling?
- Welke boeken kunnen er gebruikt worden om de leerling uit te dagen?

1.3 De huidige situatie

Op dit moment volgt de roma-leerling, die in dit onderzoek A (initiaal van zijn voornaam) genoemd wordt, leesonderwijs op niveau van groep 4. A volgt vier keer in de week de les van de leesmethode Estafette. Estafette is een methode voor voortgezet technisch lezen, die op de school sinds dit schooljaar wordt gebruikt. Hij krijgt extra instructie in een kleine groep, maar in die groep is hij veruit de zwakste. Alles wat wordt gelezen, wordt voor hem aangewezen en dan is het nog moeilijk voor hem om de les te volgen.

Ook oefent hij nog vier keer in de week, op het niveau van groep 3, met woordrijtjes en flitsen. Hij heeft daarbij veel ondersteuning nodig, vooral bij de uitspraak van woorden.

Tijdens het vrij lezen, oefent hij boekjes op niveau van avi 1 (van de oude versie van avi). Hij kan deze boekjes wel lezen, maar hij begrijpt niet waar ze over gaan.

Tijdens al deze leesmomenten valt het op dat zijn aandacht verzwakt als er geen leerkracht bij zit.

Door zijn zwakke leesvaardigheid is het voor A ook moeilijk om andere vakken goed te volgen. Hij kan de taalopdrachten niet zelfstandig uitvoeren. De klassikale uitleg kan hij niet volgen, want mondeling uitgelegde opdrachten moeten altijd nog een keer aan A uitgelegd en voorgedaan worden.

Werken in een schrijfschriftje vindt hij erg leuk en ook houdt hij van creatieve vakken en buitenspelen. A heeft wel vriendjes in de groep. Hij speelt nooit alleen en is ook erg actief tijdens het buitenspelen. De kinderen in de klas helpen hem graag.

A is elke dag op school aanwezig en wanneer er bijzondere activiteiten zijn, worden die altijd met zijn oudere broer in groep 7 besproken. Dit is omdat A zelf niet altijd alles goed begrijpt en ook vergeet om dingen door te geven. Met de moeder van A wordt de voortgang van A een enkele keer besproken. Ze is betrokken bij haar kinderen, maar spreekt gebrekkig Nederlands. De taalbarrière maakt het moeilijker om een gesprek met haar te voeren.

1.4 De gewenste situatie

In de gewenste situatie krijgt A onderwijs dat aansluit bij zijn belevingswereld. Hij is enthousiast en gemotiveerd om te leren lezen. Hij maakt goede leesvorderingen en daardoor lukt het hem beter om ook andere vakken te begrijpen. De leestaken die hij krijgt zijn uitdagend genoeg voor hem om steeds een beetje meer te leren. Hij krijgt naast de leerkrachtgebonden lessen uit de methoden een gevarieerd en groot aanbod van leestaken, die hij zelfstandig kan uitvoeren. Zijn klasgenootjes worden hier ook in betrokken, zodat A geen uitzonderingspositie in de groep krijgt. De ouders zijn betrokken bij de voortgang van A en hij leest thuis ook wel eens een boekje.

Of de gewenste situatie helemaal bereikt kan worden, is de vraag. Maar de verwachting is dat het wel gaat lukken om een leeromgeving voor A te creëren, die aansluit bij zijn belevingswereld. Ook zal hij dan betere vorderingen op leesgebied maken. Om meer over de leefwereld van A te weten te komen, zal er in het onderzoek ook gekeken worden naar zijn thuissituatie.

Lezen leer je niet in één week, maar de bedoeling is om iets te kunnen bereiken of creëren, waardoor A gemotiveerd blijft om zich te ontwikkelen op leesgebied.

Tegelijkertijd moet dit onderzoek schoolbreed bruikbaar zijn.

1.5 Het onderwerp

Er is voldoende literatuur te vinden over leesbeleving en leesmotivatie. Maar over de cultuur en achtergrond van de Roma is heel weinig literatuur te vinden. Dat maakt het juist extra uitdagend om hiermee aan de slag te gaan en hier onderzoek naar te doen. Het doel is om met dit onderzoek op een creatieve en innovatieve wijze een bijdrage te leveren aan het onderwijs.

1.6 Sleutelwoorden in mijn onderzoek zijn:

Roma, moedertaal, leesmotivatie, belevingswereld, verwerkingsactiviteiten en werkvormen.

2. Het theoretisch onderzoek

2.1 De oorsprong van de Roma

De Roma worden ook wel zigeuners genoemd. In dit onderzoek wordt dit niet gebruikt, omdat de naam zigeuner een negatieve bijklank heeft.

'Het is een scheldwoord dat zou verwijzen naar ziehender Gauner, wat trekkende bandiet betekent.' Vos (2009, p16)

De leerling uit het onderzoek gebruikt zelf wel de naam zigeuner.

De Roma wonen verspreid over heel Europa. Waar zij oorspronkelijk vandaan komen is niet erg duidelijk.

'Er is weinig of niets gedocumenteerd en veel informatie komt voort uit mythes en legendes waarvan de bron niet te achterhalen is. De meest gehoorde theorie, die ook door henzelf veel wordt aangehangen, is dat zij afkomstig zijn uit India.' Rodriguez en Matelski (2004, p.11)

Volgens Vos (2009) kun je spreken over één Roma-cultuur, maar is de cultuur wel beïnvloed door de dominante cultuur van het land waar de Romagroep leeft. Zij hebben een gemeenschappelijke taal, het Romanes. Rodriguez en Matelski (2004) zeggen echter dat er geen sprake is van een echte Roma-cultuur, omdat het gaat om een mengsel van 'eigen' cultuur en elementen van culturen van de samenleving. Ook stellen zij dat de Roma geen schriftelijke traditie hebben. Veel informatie, zoals normen en waarden, opvattingen, ervaringen en verhalen, loopt via de mondelinge communicatie. De taal is schriftloos en er zijn Roma die dat zo willen behouden. Zij hebben de opvatting dat de taal iets van henzelf is, dat beter niet met de buitenwereld gedeeld kan worden. De ouders zijn vaak analfabeet.

2.2 Gesloten cultuur

'In Nederland komt het ook voor dat zowel jongens als meisjes uit angst voor een negatieve invloed van de Nederlandse cultuur worden thuisgehouden.'

Vos (2009, p. 42).

Rodriguez en Matelski (2004) zeggen dat er wordt gestreefd naar behoud van de eigen cultuur. Roma's hebben een geschiedenis van rondtrekken en vervolging en hebben zich veel afgesloten voor invloeden van de buitenwereld. Omgekeerd heeft de omringende samenleving contacten met de Roma's vermeden.

2.3 Achterstanden

Volgens Timmermans en van den Hurk (2002) geven leerkrachten regelmatig aan dat Romakinderen gedragsproblemen vertonen. Dit blijken signalen te zijn van leerlingen, waarmee zij willen aangeven dat ze zich niet fijn voelen op school en/of zich onbegrepen voelen. Niet altijd worden deze signalen door de leerkrachten zodanig (h)erkend. Ook vinden Timmermans en van den Hurk (2002) dat leerkrachten geschoold moeten worden om met de specifieke sociaal-emotionele problemen van Romakinderen om te leren gaan.

Timmermans en van den Hurk (2002) zeggen dat een groot aantal Romakinderen de basisschool verlaat zonder een voldoende functionele competentie van de Nederlandse taal. Dat betekent dus dat het deze kinderen niet is gelukt in de basisschooltijd de basis van (taal)kennis en (taal)vaardigheden te verwerven. Hierdoor ondervinden zij problemen op het voortgezet onderwijs en op latere leeftijd wanneer zij deelnemen in de samenleving. Het is erg belangrijk aandacht te besteden aan het verschil tussen de schooltaal en de thuistaal van de Romakinderen, want door de kloof tussen deze twee talen komen de kinderen met een achterstand in het voortgezet onderwijs terecht.

2.4 Pijlers van de cultuur

'Roma hebben zich na de uittocht uit India over Europa verspreid en zich er gevestigd. Ze ontkwamen daarbij niet aan de maatschappelijke, culturele en de politieke invloed van de dominante cultuur van het 'nieuwe vaderland'.
(Vos 2009, p.17).

Ook zegt Vos (2009) dat ondanks die invloeden een aantal tradities en culturele aspecten van de Roma-cultuur bewaard zijn gebleven. Een aantal belangrijke pijlers daarbij zijn de taal, het respect voor ouderen, hechte familiebanden, de wijze oude man als patriarch van de familie, reinheidsrites, en de wijze waarop wordt omgegaan met liefde, geloof, geboorte en de dood.

Volgens Vos (2009) kunnen alle Roma zingen en muziek maken en maakt het deel uit van het Romaleven.

'In 1971 is tijdens het Wereld Roma Congres in Londen de overkoepelende naam Roma aangenomen en zijn de Roma-vlag en het volkslied Gelem Gelem in gebruik genomen.' Vos (2009, p.16) .

Om er achter te komen wat specifiek behoort tot de cultuur en de belevingswereld van de Roma bij ons in Veldhoven, zal ik verder onderzoek moeten doen.

2.5 Leesmotivatie en leesbeleving

School heeft een grote invloed op de leesontwikkeling van kinderen. Van Coillie (2007) wijst op het belang van het enthousiasme van de leerkracht voor de verdere leesontwikkeling. Zij kunnen het plezier in lezen vergroten door voor te lezen, boeken te promoten, over boeken te praten en speelse verwerkingsactiviteiten op te zetten.

2.6 Voorlezen

Van Coillie (2007) benadrukt het belang van voorlezen aan allochtone kinderen met een taalachterstand, omdat het een positieve invloed op de taalontwikkeling heeft, en zij zo een rijkere woordenschat en een groter begrip van de zinsstructuur ontwikkelen. Smit en Braams (2005) geven nog aan dat kinderen tijdens voorlezen kunnen luisteren naar teksten met een rijkere woordenschat en dat is van extra groot belang

voor hun taalontwikkeling. Voor kinderen die leesmoeilijkheden hebben, zorgt voorlezen volgens Van Coillie (2007) voor een verruiming van het aanbod, want het is een goede vorm om een boek te promoten. Ook bevordert het de luister- en spreekvaardigheid en leren kinderen te luisteren in een aangename sfeer. Smits en Braams (2008) voegen daar nog aan toe dat voorlezen effectiever blijkt te zijn als het individueel of in kleine groepjes plaatsvindt en er voldoende gelegenheid is voor interactie.

Volgens Van Coillie (2007) moet een goed voorleesboek aan een aantal eisen voldoen. Een goed voorleesboek bevat veel expressieve taal met goede beschrijvingen van personages en ruimtes. Ook moet er spanning zitten in een voorleesboek, waardoor kinderen gaan meeleven en meedenken. Een boek met humor kan ontspannend en bevrijdend werken.

Van Coillie (2007) geeft als eerste voorwaarde om goed voor te lezen aan dat het voorleesboek de voorlezer zelf moet boeien. Alleen dan kun je een verhaal optimaal voorlezen. Het voorlezen moet goed worden voorbereid, zodat je goed los kan komen van je boek en contact maakt met je publiek.

2.7 Boeken promoten

Door boeken te promoten breng je boeken in de belangstelling en zorg je voor een stimulerend leesklimaat. Van Coillie (2007) beschrijft een aantal activiteiten om boeken in de klas te promoten;

- Er moet ruimte zijn voor boeken en de klas moet leesvriendelijk zijn ingericht, met bijvoorbeeld een boekenhoek.
- De leerkracht kan initiatief nemen om samen te werken met de plaatselijke bibliotheek.
- Tijd voor vrij lezen is belangrijk voor kinderen, zodat ze zelf boeken kunnen kiezen, die zij ongestoord en in hun eigen tempo kunnen lezen.
- Snel kennis maken met verschillende boeken kan door kinderen te laten boekensnuffelen, waarbij kinderen samen boeken sorteren in stapeltjes naar een bepaalde ordening, die de leerkracht ook zelf kan aangeven.
- Door als leerkracht af en toe een boek te presenteren waar je enthousiast over bent, prikkel je kinderen om dat boek te gaan lezen. Ook kunnen kinderen zelf een boek promoten, waar zij trots op zijn.

- ✚ De rol van leeftijdsgenoten is belangrijk bij de keuze van een boek. Door het maken van leesfiches, een vel waarop een beetje informatie over het boek getekend of geschreven staat, kunnen kinderen elkaar warm maken voor een boek.
- ✚ Je kunt kinderen warm maken voor boeken in een gesprek. Door de kenmerken van een boek te bespreken in een kring, kun je het boek introduceren.

Smits en Braams (2005) zeggen dat het doel van een gesprek in de eerste instantie het leesbegrip is maar daarnaast ook woordenschat en kennis van de wereld vergroot, de mondelinge taalvaardigheid verbetert, de kennis van tekstkenmerken vergroot en lezen bevordert.

Van Coillie (2007) geeft ook aan dat de leerkracht een open houding dient te hebben tijdens een gesprek over boeken, omdat leerlingen moeten ervaren dat ze alles mogen en kunnen zeggen en dat hun inbreng serieus wordt genomen. Door het toepassen van verschillende soorten vragen houdt je een gesprek goed op gang. Van Coillie (2007) benoemt hierbij feitenvragen, interpretatievragen, evaluatievragen, diepgangvragen, inlevingsvragen en vergelijkende vragen.

2.8 Verwerkingsactiviteiten

Verwerkingsactiviteiten zijn creatieve werkvormen die kinderen kunnen doen na het lezen. Het doel van deze activiteiten is het verhogen van het enthousiasme.

'De kinderen kunnen zo een prettige herinnering aan de activiteit en het boek overhouden. Veel werkvormen kun je ook toepassen om kinderen enthousiast te maken voor een boek dat ze nog niet lezen.'

Van Coillie (2007, p. 428)

Van Coillie (2007) maakt een indeling van verwerkingsactiviteiten in vier groepen:

- ✚ Boeiende gesprekken: Zoals gesprekken over onderwerpen uit het boek, door een stellingenspel (discussiëren over een stelling) houden of te filosoferen met kinderen.
- ✚ Schrijven bij boeken: Denk aan gerichte schrijfoefeningen, een leesfiche, boekbespreking of een eigen verhaal schrijven.

- ✚ Dramatische expressie: Toneel, tableau vivant, pantomime, hoorspel, verteltheater, maskerspel, schimmenspel, poppenspel
- ✚ Manuele expressie en beeldende vorming: tekening maken, collage maken, alternatieve omslag maken, gevoelens tekenen, stripverhaal maken, boekenlegger maken, figuren uit het boek knutselen, masker maken, maquettes knutselen, een tekening driedimensionaal uitwerken, voelboeken maken, ABC-boek maken, verpakking of tas passende bij het boek maken enz.

2.9 Werkvormen

Smits en Braams (2008) presenteren een aantal werkvormen, dat het leesonderwijs voor kinderen met en zonder leesproblemen kan verrijken. De werkvormen die geschikt zijn voor kinderen tot en met groep 4 staan hieronder opgesomd.

- ✚ Voorlezen
- ✚ Meelezen van korte teksten
- ✚ Meelezen van boeken
- ✚ Hardop denken (De leerkracht demonstreert tijdens het voorlezen het eigen denkproces)
- ✚ Radio lezen (Een groepje leest een aantrekkelijke tekst voor en de rest luistert. Na het lezen, volgt er een gesprekje.)
- ✚ Theater lezen (Er wordt gebruik gemaakt van een tekst van een toneelstuk. De rollen worden met intonatie voorgelezen en de kinderen mogen voor de klas staan.)
- ✚ Duo-lezen (De kinderen lezen in tweetallen een boek.)
- ✚ Tutorlezen (Kinderen lezen met behulp van een oudere leerling of zijn zelf tutor van een jongere leerling.)
- ✚ Stillezen

Volgens Smits en Braams (2008) lukt het stillezen pas goed vanaf (de oude) avi 5/6. Vanaf dat moment is het wel raadzaam om dit dagelijks in te roosteren op het lesprogramma, zodat kinderen veel leeservaringen op doen.

2.10 Moeilijke lezers

Volgens Van Coillie (2007) kunnen leesmoeilijkheden een gevolg van een taalachterstand zijn. Bij kinderen met leesproblemen ontwikkelt de leesteknik zich trager dan gemiddeld en kunnen deze kinderen hierdoor steeds verder achterop

raken en op den duur ontmoedigd worden om te lezen. Van Coillie (2007) geeft aan dat er na verloop van tijd een kloof ontstaat tussen wat een kind wil lezen en wat het leestechisch aankan. Spanning en avontuur zijn de voornaamste ingrediënten voor boeken voor moeilijke lezers. Boeken moeten moeilijke lezers op emotioneel vlak meteen aanspreken.

De betere boeken voor moeilijke lezers moeten volgens Van Coillie (2007) aan een aantal eisen voldoen;

- ✚ De boeken moeten een handzaam formaat hebben en niet te dun of te dik zijn.
- ✚ De titel de omslagillustratie en de flaptekst moeten meteen de aandacht trekken en nieuwsgierig maken.
- ✚ De lay-out is overzichtelijk met een beperkt aantal regels per bladzijde, waarbij de alinea's duidelijk zijn afgebakend en zinnen op een nieuwe regel beginnen.
- ✚ Letters zijn goed leesbaar en de regellengte is niet te groot.
- ✚ De illustraties passen heel goed bij de tekst.
- ✚ De taal is duidelijk en eenvoudig.
- ✚ Zinnen zijn kort en moeilijke woorden worden veel herhaald of in een context geplaatst.
- ✚ Het aantal personages in het boek is beperkt en de lezer kan zich er goed mee identificeren.
- ✚ De verhalen zijn chronologisch opgebouwd en het einde van een hoofdstuk nodigt uit om verder te lezen.

Van Coillie (2007) geeft aan dat een passend boek voor moeilijke lezers vooral te maken heeft met de inhoud. Als kinderen geboeid zijn door een onderwerp, kunnen zij vaak ook boeken boven hun niveau aan. Ook het samen lezen kan een kind stimuleren en in de praktijk blijkt luisterlezen, waarbij kinderen naar een verhaal op cd luisteren terwijl ze in het boek volgen, lijkt te werken. Volgens Van Coillie (2007) is een veilig en rijk leesklimaat heel belangrijk en kun je kinderen motiveren door functionele leesopdrachten te geven, hen doelgericht op zoek te laten gaan naar bepaalde informatie in kranten of het internet, woorden te laten opzoeken in een puzzel, geheime boodschappen te laten ontcijferen enz.

2.11 Moedertaal

Kuiken en Vermeer (2005) zeggen dat leerlingen het beste leren lezen in de taal die het meest vertrouwd is, omdat het leerproces dan zo min mogelijk wordt belast. Voor veel kinderen is dat de moedertaal.

‘Omdat de schrijfcodes afgeleid zijn van gesproken taal, is het belangrijk dat beginnende lezers aan de hand van bekende woorden en vertrouwde taal het leesproces starten en dat – zolang het automatiseren duurt – het taalgebruik vertrouwd blijft of vertrouwd gemaakt wordt.’

Kuiken en Vermeer (2005, p.124).

Wanneer kinderen gaan leren lezen, moet de leerkracht volgens Kuiken en Vermeer (2005) op een aantal dingen letten. Kinderen moeten de betekenis van belangrijke woorden in een tekst goed kennen en de klanken (en niet zozeer de letters) van het Nederlands goed uit elkaar kunnen houden, omdat de klinkers over het algemeen meer moeilijkheden opleveren dan de medeklinkers. Als laatste is het belangrijk dat deze kinderen steeds meer nieuwe woorden gaan lezen en automatiseren, omdat kinderen meer moeite hebben met het lezen van woorden die zij niet kennen.

3. Onderzoeksmethodologie

3.1 De onderzoeksvraag

Op welke manier kan ik situaties creëren, zodat een romaleerling uit groep 4 wordt uitgedaagd en gemotiveerd om zich te ontwikkelen op leesgebied?

3.2 Het interview en huisbezoek.

Op welke manier en tot in hoeverre kan de moedertaal en/ of cultuur betrokken worden bij het leesonderwijs in de klas?

In het literatuuronderzoek is er algemene informatie te vinden over de Roma. Om meer te weten te komen over de cultuur en leefwereld van de Roma in Veldhoven is er een interview gepland met Dhr. P. Dovens. Hij is intermediair voor de Veldhovense Roma vanuit de stichting Stimulans, een stichting voor welzijn en maatschappelijke dienstverlening in Veldhoven. Het interview staat gepland op 5 februari om 14.00 uur. Het doel van het interview is meer informatie te krijgen of de Roma in Veldhoven en dan vooral het gezin A, het goed vinden als er op school aandacht wordt besteed aan hun taal en/ of cultuur. Daarnaast is het doel zoveel mogelijk aanvullende informatie te krijgen over de leefwijze, de cultuur en interesses van de Roma in Veldhoven.

Ook wordt er met Dhr. Dovens een bezoek gepland aan de verschillende kampen binnen Veldhoven, zodat er een helder beeld verkregen wordt over hoe deze mensen wonen en leven. Tijdens dit bezoek, wordt er een huisbezoek gebracht aan bij de familie van A. In de signalering en kijkwijzer van REC Chiron van J. van den Berge staat een kijkwijzer die toe te passen is bij een huisbezoek. Daarin wordt benadrukt dat het doen van een huisbezoek tot begrip kan leiden over het feit waarom een kind bijvoorbeeld niet tot het maken van een opdracht komt en het bezoek ook het begrip tussen ouders en leerkrachten bevordert. Ook staat er in de kijkwijzer dat het kwetsend kan overkomen om met een lijst in de hand het huis van de leerling te betreden en daarom wordt de lijst pas achteraf ingevuld.

3.3 Het fotovraaggesprek

Welke onderwerpen en activiteiten zijn uitdagend voor de leerling en welke boeken kunnen er gebruikt worden om de leerling uit te dagen?

Om achter de persoonlijke interesse van leerling A te komen, wordt er een diagnostisch gesprek met hem gevoerd. Dit gesprek staat ingepland op 22 februari om 13.15. Het doel van het gesprek is er achter te komen welke lessen, opdrachten en activiteiten binnen school hij leuk vindt en welke onderwerpen in boeken en verhalen hem het meest aanspreken. De uitkomsten van dit diagnostische gesprek worden gekoppeld aan het leesonderwijs door leesactiviteiten te ontwerpen die aansluiten bij de uitkomsten van dit vraaggesprek. Uit de citogegevens van het leerlingvolgsysteem blijkt dat A een achterstand heeft op alle leergebieden. Op alle talige toetsen (lezen, spelling en woordenschat) scoort hij een E.

Omdat A op de talige toetsen zo zwak scoort, wordt het gesprek zoveel mogelijk visueel gemaakt. Dit gebeurt door foto's te gebruiken van de onderwerpen die in het gesprek aan de orde komen. A kan dan aangeven wat hij interessant vindt door de foto's aan te wijzen met onderwerpen die hem aanspreken. Hij gaat ook foto's en plaatjes in een volgorde van interesse leggen met voorop de activiteit die hem het meest aanspreekt.

Van Coille (2007) geeft heel veel mogelijkheden van lessen, opdrachten, activiteiten en boeken. De onderwerpen die zijn gekozen voor het vraaggesprek staan hieronder in een schema ingevuld. De werkvormen en verwerkingsactiviteiten zijn terug te vinden in hoofdstuk 2 van het literatuuronderzoek. Deze werkvormen en verwerkingsactiviteiten zijn gekozen, omdat zij binnen de klas zonder individuele instructie uitgevoerd kunnen worden. Voor de keuze van soort boeken en onderwerpen is gekeken naar wat er binnen de school aanwezig is en deze staan hieronder genoteerd.

Werkvormen	Verwerkingsactiviteiten	Soort boeken	Onderwerpen
Voorlezen	Schrijven	Strips	Dieren
Stillezen	Toneelspelen	Prentenboeken	Griezels en monsters
Lezen in tweetallen	Tekenen / schilderen	Informatieve boeken	Fantasieverhalen en sprookjes

Meelezen in een groep	Knutselen	Poëzie	Oorlogsverhalen
	Puzzelen	Leesboeken	Avontuur; boeven, ridders, zeevaarders etc.
	Praten over boeken		Grappige verhalen
			Woonwagenbewoners

3.4 De observaties

Welke verwerkingsactiviteiten en/ of werkvormen om te leren lezen, spreken deze leerling aan en op welke manier kunnen andere leerlingen betrokken worden bij het leesonderwijs van deze leerling?

Om een goed beeld te krijgen van de taakgerichtheid van de leerling wordt A geobserveerd. Als observatie-instrument wordt de de tijdsteekproef Bakker-Beens (1995) gebruikt, omdat dit een objectief instrument is. Bij de tijdsteekproef scoor je tijdens het zelfstandige werken om de 20 seconden wat een leerling doet en het observatie formulier is volgens Bakker-Beens (1995) uitermate geschikt om het effect van een bepaalde aanpak te meten.

Er wordt gestart met het afnemen van de tijdsteekproef tijdens een leesactiviteit van de huidige onderwijsleersituatie, zodat er een objectief beeld wordt verkregen van de actuele taakgerichtheid van A tijdens lezen. Vervolgens worden hem een aantal verschillende zelfstandige werkvormen van lezen uit de literatuur aangeboden en vastgesteld wat de mate van taakgerichtheid bij die werkvormen is. Er wordt gekozen voor twee werkvormen, waarbij hij samen moet werken met een andere leerling, zodat er dan ook kan worden geconstateerd of het zinvol is om andere leerlingen te betrekken bij het leesonderwijs.

Na het afnemen van deze proeven is een objectief beeld gevormd over de mate van taakgerichtheid van A bij de verschillende werkvormen. Bakker-Beens stelt dat als een kind ongeveer 70% van de tijd taakgericht gewerkt heeft hij een aanvaardbaar gemiddelde.

De observaties vinden allen plaats in het klaslokaal tijdens de leeslessen op de momenten dat er ondersteuning in de groep is. Op dinsdag en vrijdag is er een extra leerkracht in de groep aanwezig en kan de tijdsteekproeven afgenomen worden, terwijl de andere leerkracht voor de groep staat.

3.5 Afnameschema tijdsteekproef

Zelfstandige werkvorm	Data en tijdstip
Stillezen, huidige leeslessen. Deze les is een klassikale les waarbij alle kinderen stillezen in een boek, dat past bij hun AVI-niveau.	23 feb. 10.50 uur
Schrijven bij boeken; een leesfiche maken bij een verhaal of boek met een onderwerp naar zijn interesse. A leest eerst een kort verhaal en maakt daar vervolgens een leesfiche van.	2 mrt. 10.50 uur
Manuele expressie; ABC-boek maken in Romanes – Nederlands. A bedenkt bij elke letter van het alfabet een woord uit het Romanes (dit kan hij thuis doen met behulp van zijn familie) en schrijft de Nederlandse vertaling erbij. Omdat zijn oudere zussen en broer kunnen lezen en schrijven, kunnen zij hem helpen met het opschrijven van woorden uit het Romanes. Omdat Romanes geen geschreven taal is, is het experimenteren of A, met behulp van zijn broer en zussen de woorden kan opschrijven. Het gaat hier vooral om het toetsen van de taakgerichtheid als het Romanes betrokken wordt in het onderwijs.	23 feb. 14.30 uur
Manuele expressie; tekening maken van een verhaal. Eerst leest A een verhaal met een onderwerp naar zijn interesse en vervolgens maakt hij daar een tekening van.	2 mrt. 13.15 uur
Luisterlezen. Een klassikale leesles, waarbij A meeleest en/ of meeluistert in een boek, dat is ingesproken.	26 feb. 8.45 uur
Duo-lezen, A leest samen met een klasgenootje een boek. Zij lezen om de beurt één bladzijde. A kiest zelf het klasgenootje uit.	5 mrt. 8.45 uur
Tutorlezen A leest samen met een oudere Roma-leerling een boek. Dit mag de broer of zus van A zijn. A kiest zelf de leerling	5 mrt. 10.50 uur

uit.	
Stillezen. Een klassikale leesles, waarbij A leest in een boek met een onderwerp naar zijn interesse (naar aanleiding van het fotovraaggesprek.)	26 feb. 8.45 uur

De onderwerpen van de boeken en verhalen die worden gekozen, zijn afhankelijk van het fotovraaggesprek van 22 februari. De keuze voor het maken van een ABC-boek in het Romanes gaat alleen door als er uit het interview met Dhr. Dovens blijkt dat het gezin van A het niet erg vindt als er op school aandacht wordt besteed aan hun taal en/ of cultuur. Hebben zij daar wel moeite mee dan maken we een ABC-boek over een onderwerp dat A aanspreekt uit het fotovraaggesprek.

3.6 Triangulatie en validiteit

‘Een heel belangrijk kwaliteitscriterium is de triangulatie, het gebruik van meerdere gegevensbronnen.’

(Harinck 2007, p.67)

In mijn onderzoek wordt er vanuit verschillende invalshoeken gekeken naar de belevingswereld en leefomgeving van A en wordt er gebruik gemaakt van meerdere bronnen. In de eerste plaats is er een literatuurstudie gedaan over de Roma in Europa en Nederland. Vervolgens is het de bedoeling in het interview met de intermediair meer te weten te komen over de Roma in Veldhoven. Er wordt door middel van het huisbezoek nog meer informatie verkregen over de woonsituatie en leefomgeving van A.

Ook kijk wordt er twee invalshoeken gekeken naar de leesmotivatie van A. Op acht verschillende momenten wordt de tijdsteekproef afgenomen om een objectief beeld te krijgen van de taakgerichtheid van A tijdens verschillende leesactiviteiten.

Er wordt een fotovraaggesprek gehouden met A om meer te weten te komen over zijn interesses in onderwerpen, werkvormen en boeken.

'Met validiteit bedoelen we: heeft het instrument wel datgene te pakken wat we willen weten? Klopt het beeld wel?.'

(Harinck 2007, P. 63)

De begrippen 'herhaalbaarheid' en 'nauwkeurigheid' spelen een belangrijke rol bij de validiteit.

Bij het interview kan er vrij nauwkeurig achterhaald worden wat die betreffende persoon weet en zou een vervolginterview weer hetzelfde beeld moeten weergeven. Om na te gaan of het interview op een juiste manier heb weergegeven, wordt een 'member check' gedaan. Dat houdt in dat het uitgewerkte interview voorgelegd wordt aan de geïnterviewde met het verzoek om commentaar of correcties. Bij het verwerken van het interview in hoofdstuk 4 worden de interpretaties van het interview gescheiden van de uitwerking weergegeven.

De tijdsteekproef is een objectief observatie instrument. Elke 20 seconde noteer je de handeling van de leerling, zonder daar een waarde aan vast te binden. Dit instrument geeft zo een helder beeld van de taakgerichtheid. De tijdsteekproef is herhaalbaar en kan op verschillende momenten bij verschillende activiteiten afgenomen worden.

Het fotovraaggelbesprek is herhaalbaar, maar het is niet zeker dat dan dezelfde resultaten naar voren komen. De interesses van A kunnen wisselen en het vraaggelbesprek is een momentopname. Volgens Harinck (2007) heeft een geplande situatie een kunstmatig karakter en dat maakt een conclusie onzeker, minder vergelijkbaar en minder herhaalbaar.

3.7 Ethiek

Vertrouwen bedrog en zelfbedrog

In de casus is er geen sprake van een onderzoeksgroep, maar wordt het onderzoek bij één leerling uitgevoerd. De moeder van deze leerling is op de hoogte gebracht van het onderzoek. Vanwege de taalproblemen die spelen is het niet gelukt haar volledig in te lichten over de inhoud. Er is aangegeven dat A hulp krijgt bij het lezen door het lezen leuker te maken. Er is besproken dat er verschillende lees oefeningen worden uitgevoerd en er met behulp van een gesprek wordt uitgezocht wat A leuk vindt om te lezen. Het is niet helemaal duidelijk of de moeder van A heeft begrepen

wat er is verteld. Wel vindt ze het prettig dat er extra aandacht wordt besteed aan A en ze is blij met alle hulp die gegeven wordt.

Er worden tijdens het uitvoeren van het onderzoek geen methodes gebruikt die de betrokkenen kunnen aantasten in hun waardigheid of kunnen schaden in hun psychisch welzijn. Alle gemaakte afspraken tijdens het onderzoek worden nagekomen.

Zorgvuldigheid en nalatigheid

De basisschool waar het onderzoek wordt uitgevoerd heeft toestemming gegeven voor het verrichten van het onderzoek.

In het interview wordt het doel van het onderzoek met de geïnterviewde besproken. Deze persoon weet waar het onderzoek voor gebruikt wordt en krijgt de kans de uitwerking van het interview terug te lezen voor dat het gebruikt wordt. Voor het opnemen van het gesprek wordt van tevoren toestemming gevraagd.

De leerling bij wie het onderzoek wordt uitgevoerd is anoniem en wordt alleen met initialen genoemd in het onderzoek. Vooraf aan het fotovraaggesprek wordt aan de leerling gevraagd of hij mee wil doen aan het gesprek. Ook wordt er met A afgesproken dat hij mag stoppen met het gesprek als hij het niet meer fijn of leuk vindt.

Het onderzoek gaat verlopen volgens een goede planning en het verloop van het onderzoek wordt steeds gevolgd door een begeleider en drie critical friends.

Volledigheid en selectiviteit

Alle uitkomsten en resultaten van het onderzoek worden gebruikt en er worden geen gegevens achtergehouden.

Concurrentie en collegialiteit

Tijdens het onderzoek wordt er samengewerkt met een begeleider en medestudenten. In gespreksgroepen wordt er kritiek geuit op elkaars werk. Dat vraagt een kritische houding naar de medestudenten en feedback wordt op een respectvolle manier gegeven en ontvangen.

Publiceren, auteursschap en geheimhouding

Het onderzoek mag beschikbaar worden gesteld en door middel van media en anderen worden gedeeld.

Onderzoek in opdracht

De vraagstelling van het onderzoek is door de onderzoeker zelf bepaald en niet gekozen op aanwijzing van werkgever.

4. Data-analyse en resultaten

4.1 Het interview en huisbezoek

Op welke manier en tot in hoeverre kan de moedertaal en/ of cultuur betrokken worden bij het leesonderwijs in de klas?

Interview Dhr. Dovens, intermediair stichting Stimulans. (Het gehele interview is terug te vinden in bijlage 1).

1. Welke waarde hechten Roma aan onderwijs?

Er is een kanteling, want Romakinderen komen steeds meer naar school. Het opkomstpercentage is gegroeid naar meer dan 90%. Er is een streep gezet onder het reisgedrag. De ouders van A zijn gemotiveerd om hun kinderen naar school te laten gaan. In het verleden was het volgen van onderwijs een belemmering van het reisgedrag en de dagelijkse bezigheden. School heeft een lagere prioriteit dan bij de Nederlandse bevolking. Grootouders en ouders zijn niet naar school geweest.

2. Wat vinden de Roma belangrijk?

Volgens Dhr. Dovens hechten zij veel waarde aan hun woonplaats Veldhoven, omdat zij nog nooit zolang ergens waren als hier. Ze hechten veel waarde aan hun gezin en familie. Kinderen hebben weinig speelgoed, want Roma hechten weinig waarde aan bezit. Roma kijken niet echt in de toekomst, zijn niet bezig met wat belangrijk is voor later.

3. Zijn de Roma open over hun taal en cultuur?

De Roma in Veldhoven zijn vrij makkelijk in het openstellen van hun cultuur voor burgers. Als zij vertrouwen hebben is er heel veel mogelijk en zijn zij open. De ouders in Veldhoven zijn wel bereid om hun kinderen op school te laten vertellen over hun taal en cultuur. Zij hebben wel een diepgeworteld wantrouwen tegenover burgers. Dat komt vanuit het verleden om te overleven, moesten ze goed kijken wat ze aan burgers hadden en of ze ervan konden profiteren. Bepaalde zaken, zoals een toiletbezoek, zijn taboe om over te praten en worden als onrein gezien.

4. Wat doen zij in hun vrije tijd?

Vrouwen hebben veel bezigheden binnen het huis. Kinderen hebben nu vaker beschikking over een tv en computer en mannen doen heel weinig, zij hangen veel rond. Kinderen speelden vroeger vaak met niets en kregen snel ruzie. Ze worden nu

ook vaker lid van sportclubs. De zus van A zit bijvoorbeeld op boksen.
5. Zijn er middelen als boeken of rekenmaterialen voor de kinderen?
Het KPC is bezig met een onderzoek over de taalontwikkeling van jonge Romakinderen. Roma's zijn wel talig, door hun reisverleden. Romanes is geen geschreven taal en enorm dialectisch en verbasterd. De Roma hebben een zeer geringe woordenschat. Onderzoek hiernaar wordt nauwelijks gedaan, omdat het niet rendabel is. Er zit weinig diepgang in de taal, het is puur een middel om te overleven. Omdat de taal erg beperkt is zijn er nauwelijks boeken in te vinden.
6. Zijn er al oudere Roma die kunnen lezen hier in Veldhoven?
Er zijn een aantal Roma die kunnen lezen, vooral jongeren. Ook binnen het voortgezet onderwijs integreren Romakinderen.
7. Wat zijn de positieve kenmerken van de Roma hier in Veldhoven.
Zij leven op het moment en genieten daarvan. Ze zijn gastvrij en vriendelijk. De gemeenschap is warm en toegankelijk.

Signalering en kijkwijzer Huisbezoek (Het originele formulier is terug te vinden in bijlage 2)
1. Beschrijf de buurt waarin het kind woont.
Het kamp is gevestigd in een woonwijk. Het kamp bestaat uit een aantal woonunits, dit zijn stenen woningen. Het kamp is netjes en schoon en ziet er nieuw uit. De wijk is vrij nieuw, en er zijn allerlei verschillende huizen gebouwd.
2. Beschrijf de inrichting van het huis.
De woning ziet er erg netjes en schoon uit, zelfs om de eetkamerstoelen zit nog een plastic beschermhoes. Er is een keuken en een woonkamer met eethoek ineen. Er is veel licht in de woonruimte. De meubels zien er goed en ook nog vrij nieuw uit.
3. Beschrijf de kamer van het kind.
De kamer van A is niet bekeken.
4. Is er speelgoed, een speelhoek of een speelkamer?
Nee.
5. Zijn er boeken, tijdschriften, krant(en) in huis? Welke?
Nee.
6. Hoe is de vrijetijdsbesteding? (hobby's, sporten e.d.)?

In de woning staat een televisie. De kinderen zijn buiten aan het spelen. De oudste zus van A zit op boksen, maar A is geen lid van een vereniging of sportclub.
7. Wat is de gezinssamenstelling? Wat doen zij? School, werk?
Het gezin bestaat uit vader, moeder en vier kinderen. A is de jongste en hij heeft twee oudere zussen en één oudere broer. De oudste zus van A zit op het voortgezet onderwijs en de andere twee op de basisschool. De ouders van A werken niet. Tijdens het huisbezoek zijn ook de oma en tante van A aanwezig, zij wonen ook op het kamp.
8. Als het van oorsprong een niet-Nederlands gezin betreft, wat is dan?
Gebruikte taal: Algemeen Nederlands Streektaal (dialect) Moedertaal (allochtoon) De moedertaal is Romanes, maar de ouders, oma en tante van A spreken Nederlands. Zij zijn redelijk goed verstaanbaar en ook een gesprek voeren tijdens het huisbezoek is mogelijk.
9. Aanvullende opmerkingen.
Het was een prettig huisbezoek met een warm welkom. De ouders van A waren heel aardig en gastvrij. Ze waren geïnteresseerd in wat er werd verteld over hun kind. De moeder van A vertelde dat ze het belangrijk vindt dat haar kinderen naar school gaan en dat ze daarom ook op een vaste plek blijven wonen. Naast het bezoek aan de woning is er ook een bezoek gebracht aan andere woningen en nog een ander kamp. Opvallend was daarbij de gastvrijheid van de Roma.

Wat vooral voor belang is om mee te nemen in het onderzoek is dat zowel uit het interview als het bezoek is dat de Roma in Veldhoven toegankelijk en gastvrij zijn. De familie van A is erg open en toonde interesse in de school. Zij vinden het belangrijk dat A naar school gaat. Het is voor de familie van A geen probleem als er op school aandacht besteed wordt aan hun cultuur en taal.

Op de kampen zijn nauwelijks boeken aanwezig en er is ook weinig geschreven materiaal in het Romanes te vinden. De zus van A doet wel aan sport, maar A zelf heeft geen hobby's die hij na school beoefent. Er is nauwelijks spel- kleur of tekenmateriaal voor kinderen aanwezig op de kampen.

4.2 Het fotovraaggesprek

Welke onderwerpen en activiteiten zijn uitdagend voor de leerling en welke boeken kunnen er gebruikt worden om de leerling uit te dagen?

De foto's voor het gesprek lagen verdeeld in vier groepen (werkvormen, verwerkingsactiviteiten, soorten boeken en onderwerpen). De foto's zijn opgenomen in bijlage 3. Bij elke groep is samen met A een indeling gemaakt van leuk en niet leuk. Foto's waarover hij twijfelde, mocht hij daarvan apart leggen. Steeds is geïnformeerd of A begrijpt wat er op de foto's staat en werd er uitleg gegeven als dat niet zo was. Bij de laatste groep over de onderwerpen heeft A de foto's op volgorde gelegd beginnend bij het leukste onderwerp, omdat hij aangaf alles leuk te vinden. De volledige uitwerking van het fotovraaggesprek is terug te vinden in bijlage 4.

Werkvormen	Leuk	Twijfel	Niet leuk
Voorlezen	X		
Stillezen			X
Lezen in tweetallen	X		
Meelezen in een groep			X

Verwerkingsactiviteiten	Leuk	Twijfel	Niet leuk
Schrijven		X	
Toneelspelen	X		
Schilderen/tekenen		X	
Knutselen	X		
Puzzelen	X		
Praten over boeken	X		

Soort boeken	Leuk	Twijfel	Niet leuk
Stripboeken			X
Prentenboeken	X		
Informatieve boeken	X		
Poëzie	X		

Leesboeken			X
------------	--	--	---

Onderwerpen	Leuk	Twijfel	Niet leuk	Volgorde
Dieren	X			7
Griezels en monsters	X			1
Fantasieverhalen en sprookjes	X			4
Oorlogsverhalen	X			5
Avonturen	X			2
Grappige verhalen	X			6
Woonwagens	X			3

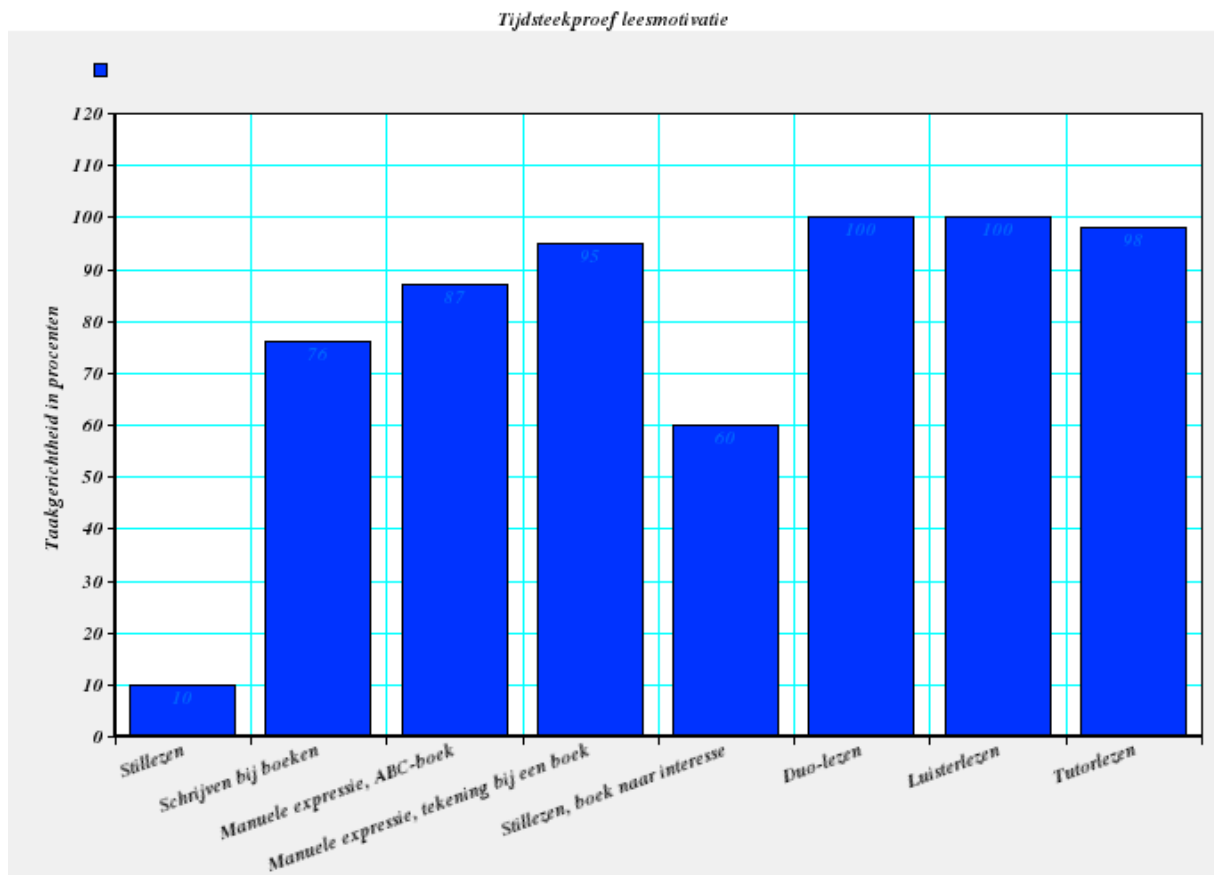
Belangrijke opmerkingen

A geeft aan dat hij niet graag alleen in boeken leest, omdat er altijd moeilijke stukken in staan. Het lezen in een groep gaat te snel en dat vindt hij niet leuk. Het samen lezen vindt hij leuk, omdat een ander kind hem dan kan helpen bij de moeilijke stukken.

De verwerkingsactiviteit schrijven vindt A niet leuk als de opdracht moeilijk is. Het lezen van strips vindt A niet leuk, omdat hij niet begrijpt in welke volgorde hij alles moet lezen.

4.3 De observaties

Welke verwerkingsactiviteiten en/ of werkvormen om te leren lezen, spreken deze leerling aan en op welke manier kunnen andere leerlingen betrokken worden bij het leesonderwijs van deze leerling?

De observaties zijn terug te vinden in bijlage 5.

Wanneer je uitgaat van 70% als aanvaardbaar gemiddelde, dan scoort A bij bijna alle activiteiten een voldoende. Bij de twee activiteiten waarbij A moest stillezen in een boek scoort hij onder de norm. Wel is er een groei van stillezen in de huidige situatie van 10 % naar 60 % bij stillezen in een boek naar interesse. De keuze van het boek is gemaakt naar aanleiding van het fotovraaggesprek. Ook is er rekening gehouden bij de keuze van het boek met de eisen waaraan betere boeken voor moeilijke lezers aan moeten voldoen. Hiervan is een aankruislijst gemaakt gebaseerd op de literatuur uit hoofdstuk 2. Deze lijst is terug te vinden in bijlage 6 en te gebruiken bij de keuze van boeken voor moeilijke lezers.

5. Data – interpretatie

5.1 Op welke manier en tot in hoeverre kunnen de moedertaal en/ of cultuur betrokken worden bij het leesonderwijs in de klas?

Uit het onderzoek van Rodriguez en Matelski (2004) blijkt dat de Roma geen schriftelijke cultuur hebben en dat komt ook overeen met de informatie die is verkregen uit het interview en het huisbezoek. Er is heel weinig te vinden in het Romanes. Tijdens het huisbezoek viel het ook op dat er geen boeken en tijdschriften aanwezig waren. In dit onderzoek is het wel gelukt om de moedertaal van A te betrekken bij een leesactiviteit. Hij heeft een ABC-boek gemaakt met woorden uit het Romanes. Hij heeft eerst thuis met behulp van zijn familie woorden bedacht en deze heeft hij op school uitgetypt en in een zelfgemaakt boek geplakt. Bij elke woord heeft hij een afbeelding geschilderd. De oudere broer van A heeft hem hierbij in de klas geholpen. Tijdens de observatie scoorde A een betrokkenheid van 87%. Uitgaande van een gemiddelde norm van 70 %, kun je hier spreken van een bovengemiddelde betrokkenheid. A is een aantal lessen met zijn boek bezig geweest en heeft het boek ook voorgelezen bij de kleuters. In de kleutergroep zitten twee neefjes van hem en hij wilde dan ook vooral hen graag voorlezen. A heeft verschillende keren gevraagd of zijn boek mee naar huis mocht, zodat hij het altijd kon bewaren. Zijn klasgenoten toonden er veel interesse en A heeft het ABC-boek daarom ook in de eigen klas voorgelezen.

Bij het maken van het boek heeft A hulp van zijn familie gekregen. Daaruit blijkt dat de familie van A in ieder geval naar de school toe open is over hun cultuur. Ook gaf Dhr. Dovens tijdens het interview al aan dat hij de gemeenschap als warm en toegankelijk beschouwt. Hij zegt dat de Roma in Veldhoven heel makkelijk zijn in het openstellen van hun cultuur voor burgers. Ook tijdens het bezoek aan twee woonwagencentra en het huisbezoek viel dit op.

Zowel Rodriguez en Matelski (2004) als Vos (2009) zeggen dat de Roma zich afsluiten van andere culturen, omdat zij bang zijn hun eigen cultuur te verliezen. Dat komt niet overeen met de ervaringen uit dit onderzoek. De Veldhovense Roma zijn zeker bereid om hun kinderen op school te laten vertellen over hun eigen taal en cultuur. Hoewel school voor de Roma een lagere prioriteit heeft dan bij de Nederlandse bevolking ligt het opkomstpercentage in Veldhoven rond de 90%.

Steeds meer Roma kunnen lezen en schrijven en de kinderen blijven langer op school.

Het motiveert A in ieder geval en het maakt hem enthousiast om op school een stukje te laten zien van zijn eigen taal en cultuur. Hij vindt het erg leuk om hulp te krijgen van zijn broer of voor te lezen aan zijn neefjes. Ook dat motiveert hem om taakgericht te werken.

Door een leerling zelf te laten vertellen of schrijven, kan hun cultuur en taal toch betrokken worden in het onderwijs. Voor leerkrachten en andere professionals kan het enorm bijdragen aan het bevorderen van contact tussen school en ouders om een bezoek te brengen aan de Romagemeenschap en zo zelf de gastvrijheid en openheid van deze gemeenschap te ervaren.

5.2 Welke onderwerpen en activiteiten zijn uitdagend voor de leerling en welke boeken kunnen worden gebruikt om de leerling uit te dagen?

In het literatuurhoofdstuk staan een aantal onderwerpen en activiteiten die de leesmotivatie van kinderen zouden moeten bevorderen. Met behulp van een fotovraaggesprek is achterhaald welke onderwerpen en activiteiten aansluiten bij A. Van Coillie (2007) benadrukt het belang van voorlezen aan allochtone kinderen met een taalachterstand, omdat door het voorlezen de passieve woordenschat wordt vergroot. Dhr. Dovens gaf in het interview aan dat de Roma een zeer geringe woordenschat hebben, wat aangeeft dat veel voorlezen lezen aan deze kinderen van belang is. Tijdens het fotovraaggesprek gaf A aan dat hij het fijn vindt om hulp te krijgen bij het lezen.

Duo-lezen en tutorlezen spreken A aan, omdat hij hulp krijgt bij het lezen en dat vindt hij fijn. Alleen lezen vindt hij niet leuk, omdat hij teveel moeilijke stukken tegenkomt in boeken. Lezen in de groep gaat voor hem te snel. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het motiverend werkt voor A om samen met een ander te lezen of te worden voorgelezen.

Volgens van Coillie (2007) breng je boeken in belangstelling door te promoten en zorg je op deze manier ook voor een stimulerend leesklimaat. A geeft tijdens het fotovraaggesprek aan dat hij het leuk vindt om met de juf te praten over de boeken. Smits en Braams (2005) zeggen dat een gesprek niet alleen het leesbegrip vergroot,

maar daarnaast ook woordenschat en kennis van de wereld. De mondelinge taalvaardigheid verbetert, de kennis van tekstkenmerken vergroot en lezen bevordert. Het is dus erg belangrijk om regelmatig met A een boek voor of na te bespreken. A vindt het ook leuk om naast het lezen uit een boek met verwerkingsactiviteiten bezig te zijn. Zijn interesse gaat uit naar toneelspelen, puzzelen en knutselen. Door deze activiteiten te koppelen aan het lezen, wordt het enthousiasme van A om met lezen bezig te zijn verhoogd, want volgens van Coille (2007) is dat het doel van verwerkingsactiviteiten.

A geeft duidelijk aan dat hij niet van leesboeken en strips houdt en wel van prentenboeken, informatieve boeken en poëzie. Leesboeken vindt hij te moeilijk en bij stripboeken weet hij niet hoe hij ze moet lezen. Het zou dus kunnen zijn dat wanneer A vooruitgang boekt bij het technisch lezen en leert hoe hij strips moet lezen, hij meer interesse krijgt in leesboeken en strips.

Bij het zien van de foto's over de onderwerpen gaf A aan dat hij alles leuk vond. Hij heeft de foto's vervolgens op volgorde gelegd van leuk naar iets minder leuk. Op die manier kon hij toch aangeven over welke onderwerpen hij het liefste leest.

Een fotovraaggesprek is een goed hulpmiddel om er achter te komen wat een Romaleerling moet worden aangeboden om hem voldoende uitdaging te bieden op leesgebied. De foto's hebben het gesprek voor A concreet gemaakt en hij kon duidelijk maken wat hij wel en niet leuk vindt en waarom. Wat hij niet leuk vindt had steeds te maken met een onderdeel van lezen dat hij niet begreep, te moeilijk vond of te snel ging. Omdat interesses van kinderen kunnen veranderen en ook hun leestechnieken verbeteren, is het belangrijk om een fotovraaggesprek vaker te houden. Dan blijf je als leerkracht goed op de hoogte van de interesses van het kind.

5.3 Welke verwerkingsactiviteiten en/ of werkvormen om te leren lezen, spreken deze leerling aan en op welke manier kan ik andere leerlingen betrekken bij het leesonderwijs van deze leerling?

Volgens Timmermans en van den Hurk (2002) komt het vaak voor dat Romakinderen gedragsproblemen vertonen. Dit zijn signalen waarmee zij aangeven dat ze zich niet fijn voelen op school en/of zich onbegrepen voelen. Dit komt overeen met de uitkomsten van de observaties met behulp van de tijdsteekproef. De proef was gehouden tijdens een zelfstandige stilleesles in de huidige situatie, waarbij er niet gekeken was naar de behoeften van A.

Bij deze observatie scoorde A een taakgerichtheid van 10%. De overige tijd heeft hij andere dingen gedaan. Hij was onrustig, staarde voor zich uit, stoorde andere kinderen en ging langdurig naar het toilet.

Er is nog een keer een observatie gedaan bij een stilleesles. Toen is er een boek gekozen met behulp van de aankruislijst uit bijlage 1 en het fotovraagggesprek. A scoorde bij deze stilleesles een taakgerichtheid van 60%. Dat is nog onvoldoende, maar wel een vooruitgang van eerst 10% naar 60%. Smits en Braams (2008) geven ook aan dat stillezen pas lukt vanaf (de oude) AVI 5/6 en dat komt wel overeen met de uitkomsten van de tijdsteekproef. Omdat ook uit de observaties blijkt dat de taakgerichtheid van A beneden het gemiddelde is tijdens het stillezen, is het daarom af te raden om deze werkvorm voor A te gebruiken.

Bij alle andere observaties scoorde A een taakgerichtheid van meer dan 70% (aanvaardbaar gemiddelde). De gekozen werkvormen zijn volgens van Coille (2207) geschikt voor het bevorderen van de leesmotiveatie en waren ook te realiseren binnen de klas. De boeken zijn gekozen met behulp van de aankruislijst en informatie uit het fotovraagggesprek.

Bij het duo-lezen, tutorlezen en luisterlezen scoorde A het hoogst. Bij het fotovraagggesprek gaf A al duidelijk aan dat hij het fijn vindt om samen te lezen met een ander. Dit komt dus overeen met gegevens die verkregen zijn door de observatie. Tijdens het luisterlezen had A een koptelefoon op en dat bevorderde zijn concentratie. Het was opvallend dat A tijdens het luisterlezen zijn lippen mee bewoog. Hij gaf achteraf zelf aan dat hij het luisterlezen fijn vond, omdat hij dan kan horen hoe de klanken in de woorden zijn.

Vooral het inzetten van duo-lezen, tutorlezen en luisterlezen zal de taakgerichtheid en daarbij dus het lezen bevorderen. Bij de verwerkingsactiviteit met manuele expressie (het ABC-boek en het tekenen bij boeken) scoorde A ook bovengemiddeld op de tijdsteekproeven en dat komt overeen met wat A aangaf tijdens het fotovraaggerek. Het inzetten van deze verwerkingsactiviteit draagt dus ook bij aan het bevorderen van de leesmotivatie. Hoewel A bij de verwerkingsactiviteit schrijven gemiddeld scoort, is het niet raadzaam deze werkvorm vaak te gebruiken, omdat A tijdens het fotovraaggerek aangaf dit soms te moeilijk te vinden.

5.4 Conclusie

Op welke manier kan ik situaties creëren, zodat een romaleerling uit groep 4 wordt uitgedaagd en gemotiveerd in zich te ontwikkelen op leesgebied?

Door het houden van een fotovraaggerek is het mogelijk om achter de interesses van een leerling te komen. Uit het gesprek komt bijvoorbeeld naar voren wat voor boeken zij graag lezen en welke onderwerpen hun interesse hebben. Vooral voor Romaleerlingen met een beperkte taalvaardigheid helpen de foto's bij het voeren van een gesprek. De foto's zijn concreet en duidelijk en helpen de kinderen bij het aangeven van hun interesses

Om Romaleerlingen te betrekken bij het onderwijs kan het helpen om als leerkracht ook interesse te tonen in hun taal en cultuur. De Roma in Veldhoven zijn gastvrij en open. Dat maakt het mogelijk om hun taal en cultuur te betrekken. Zij vertellen daar graag over en het wekt ook de interesse en aandacht van de klasgenoten op. Ook motiveert het hen om samen te werken met familieleden in andere klassen. Ze kunnen jongere kinderen helpen of hulp krijgen van een ouder kind.

De Romaleerling uit dit onderzoek heeft veel behoefte aan ondersteuning bij het lezen, het lukte hem niet zelfstandig. Als leerkracht is het moeilijk om één leerling constant ondersteuning te bieden. Tijdens het zelfstandig lezen kan dit worden opgelost door aan de slag te gaan met duo-lezen, tutorlezen en luisterlezen. Door veel aandacht te besteden aan voorlezen en het bespreken van boeken met de Romaleerling bevorder je naast de leesmotivatie ook de woordenschat.

Het lezen wordt aantrekkelijk gemaakt door een verwerkingsactiviteit te koppelen aan een leesopdracht. Daarbij is de aankruislijst uit bijlage 6 een handig hulpmiddel bij het kiezen van boeken.

6. Evaluatie onderzoek

6.1 Mijn ervaring

Het afgelopen jaar is een leerzaam, maar ook druk jaar geweest. Ik heb veel geleerd over het doen van onderzoek en het werken met critical friends. Daarnaast heb ik me verdiept in het onderwerp leesmotivatie en de cultuur van de Roma. Ik heb met veel plezier aan dit onderzoek gewerkt. Het hele proces is een nieuwe ervaring voor mij geweest, omdat ik nog nooit eerder een onderzoek heb gedaan. Een jaar geleden is het proces begonnen met het bedenken van een onderwerp. Het resultaat is dat ik nu gespecialiseerd ben in het onderwerp leesmotivatie in combinatie met Romakinderen.

6.2 Het proces

Aan het einde van het eerste jaar van de opleiding ben ik voorzichtig na gaan denken over een onderwerp voor dit afstudeeronderzoek. Het zoeken naar een onderwerp riep bij mij een heleboel vragen op. Wat kom ik tegen in mijn dagelijkse praktijk? Wat vind ik interessant? Waar wil ik meer van weten? Toen ik in september in mijn nieuwe groep 4 ben begonnen, liep ik meteen tegen een probleem aan. Ik kwam in aanraking met een Romaleerling die moeilijk te motiveren was om te gaan lezen en ook een flinke achterstand op dat gebied had. Ik wilde hem helpen en had daarom besloten mijn onderzoek op leesonderwijs en Romakinderen te gaan richten. Het zoeken naar een juiste onderzoeksvraag is een proces tot halverwege januari geweest. Dit proces speelde zich vooral in mijn hoofd en in de gesprekken met mijn critical friends en begeleider af. Uiteindelijk was het voor mij het belangrijkste om vooral met de leesmotivatie aan de slag te gaan, omdat ik denk dat een goede leesmotivatie essentieel is voor het verkleinen van de achterstand. Vervolgens ben ik me gaan verdiepen in de cultuur van de Roma en de theorieën over leesmotivatie. Tijdens die verdieping kwam ik erachter dat er weinig informatie is rondom de Romagemeenschap. Toch vond ik het van belang om meer te weten, omdat ik A wilde aanspreken, ik wilde aansluiten bij zijn interesses. Ik heb een interview gehouden met de intermediair van de Roma binnen Veldhoven. Dat vond ik een interessant en leuk gesprek. Daarna heb ik samen met de intermediair ook een bezoek gebracht aan twee kampen en een huisbezoek bij A afgelegd. Toen heb ik zelf kunnen ervaren hoe gastvrij en open deze mensen zijn.

Vervolgens wilde ik graag weten wat de interesses waren van A op het gebied van lezen. Door tijdens het gesprek te werken met de foto's ben ik veel te weten gekomen. Het gesprek verliep ontspannen en de leerling begreep de vragen en opdrachten.

Na het bestuderen van de theorie over leesmotivatie en het eerste gedeelte van het praktijkonderzoek heb ik zeven leesactiviteiten georganiseerd die een bijdrage konden leveren aan het bevorderen van de leesmotivatie. Ik ben eerst begonnen met een observatie in de huidige situatie. Met behulp van de tijdsteeekproef kwam duidelijk naar voren dat de taakgerichtheid tijdens lezen zwak was.

Boven verwachting scoorde A zeer hoog bij de zeven georganiseerde activiteiten. En daarmee heb ik mijn onderzoek op een positieve manier kunnen afronden.

6.3 Opbrengst

Ik ben zelf in de eerste plaats veel te weten gekomen over leesmotivatie en dan specifiek bij moeilijke lezers en lezers met een taalachterstand. Ik weet nu welke activiteiten er toe bijdragen de leesmotivatie te vergroten. Binnen de school waar ik werk, zitten verspreid over de groepen meerdere Romaleerlingen met motivatieproblemen op het gebied van lezen. Ik kan door middel van een fotovraaggesprek achter halen waar de interesses en moeilijkheden van individuele leerlingen liggen. Ik kan nu leerkrachten adviseren hoe zij hiermee om kunnen gaan en handreikingen bieden om de leerlingen te helpen. Ik kan de Romaleerling in mijn groep motiveren om met lezen aan de slag te gaan door hem diverse, aantrekkelijke en ook zelfstandige activiteiten aan te bieden. Het combineren van de taal van de Roma met het leesonderwijs in de klas heeft bij de leerling uit het onderzoek een zeer positieve uitwerking gehad op zijn motivatie.

Tenslotte heb ik ervaren hoe gastvrij en open je ontvangen wordt bij de Romagemeenschap in Veldhoven.

6.4 Betekenis

De betekenis van mijn onderzoek is dat ik me heel bewust ben geworden hoe belangrijk het is om aan je als leerkracht of Remedial Teacher te verdiepen in de belevingswereld van een kind. Hoewel er over de Romagemeenschap veel vooroordelen bestaan, heb ik me vooral gericht op de positieve kenmerken van de cultuur. Ik heb veel geleerd over deze cultuur. Dat kwam vooral door zelf te gaan

kijken en praten en dat heb ik niet uit de bestudeerde boeken. Ik ben met A gaan werken en ben daardoor veel te weten gekomen over hem en daardoor heb ik beter kunnen inspelen op zijn interesses. Daarnaast merkte ik ook dat A zelf heel enthousiast werd van de aandacht die er besteed werd aan zijn taal en cultuur. Hij wilde mij graag woorden leren en nam ook liedjes mee uit zijn taal. Ook klasgenootjes waren nieuwsgierig en wilde graag de woorden zien en horen uit het ABC-boek. De betekenis lag voor mij in de verandering van de houding van A. Voor hem is lezen nu leuk en hij kan gemotiveerd en enthousiast met verschillende activiteiten aan de slag.

6.5 Weerstand, tijdsdruk en samenwerking

Ik heb geen ervaring gehad met weerstand tijdens het uitvoeren van mijn praktijkonderzoek, omdat alle betrokken goed hebben meegewerkt. Vooral de leerling van het onderzoek was enthousiast. Binnen school kreeg ik de ruimte om het onderzoek uit te voeren en de school toonde zich betrokken en geïnteresseerd. Ik heb het onderwerp van mijn onderzoek besproken met de directie van de school en ik werd juist gestimuleerd om de uitkomsten van het onderzoek te gaan delen met collega's. Ook binnen het praktijkonderzoek heb ik alleen maar positieve ervaringen opgedaan met alle betrokkenen.

Ik heb na het schrijven van het theoretisch hoofdstuk meteen een interview gepland en aan de hand daarvan een planning opgezet voor het fotovraaggesprek en het uitvoeren van de observaties. Ik heb me goed aan de planning gehouden en veel tijd besteed aan het uitwerken van het onderzoek. Hierdoor heb ik voor mezelf wel de rust gecreëerd om het onderzoek zeker op tijd af te krijgen.

De samenwerking binnen mijn studiegroepje heb ik als zeer positief ervaren. De eerste keer vond ik het onwennig om feedback te geven op het werk van anderen. Maar in de groep is duidelijk afgesproken dat alle feedback welkom is en dat we daar alleen maar van kunnen leren. Ik vind dat ik zelf goed mijn best heb gedaan om me in de stukken van mijn medestudenten te verdiepen. Ik heb geprobeerd zowel inhoudelijk feedback te geven als ook te letten op spelling en grammatica. Ook heb ik steeds zeer waardevolle feedback gekregen van mijn medestudenten. En zij hebben mij goed vooruit geholpen met het schrijven van dit onderzoek. Dit alles vond ook plaats onder de goede begeleiding van de docente van de opleiding, die ons door dit hele proces heeft begeleid.

Nawoord

Vol trots kijk ik terug op de afgelopen periode waarin ik mijn meesterstuk heb geschreven. Ik heb hier met veel plezier aan gewerkt. Met dit stuk wil ik laten zien dat ontwikkeling bij kinderen het beste tot stand komt wanneer ze worden aangesproken binnen hun belevingswereld. Dat is mijn overtuiging als leerkracht en toekomstig remedial teacher. Vanuit deze overtuiging ben ik met dit onderzoek gestart en hoop ik anderen te inspireren om in de praktijk meer aandacht te besteden aan leesmotivatie.

Voor het tot stand komen van mijn meesterstuk wil ik graag een aantal mensen bedanken. Mijn dank gaat uit naar Wilma Linders voor de gestructureerde begeleiding en goede adviezen, mijn 'critical friends' voor alle tips, feedback en steun gedurende het hele proces.

De directie en collega's van basisschool de Heiacker bedankt voor alle steun en medewerking die ik heb gekregen om de opleiding te volgen, onderzoeken uit te voeren en mijn meesterstuk te schrijven.

Ook wil ik Dhr. Dovens bedanken voor de introductie op de Romakampen in Veldhoven en ook voor het interview dat mij veel meer informatie opleverde dan ik in boeken heb kunnen vinden.

Speciale dank gaat uit naar de leerling A voor de enthousiaste deelname aan alle activiteiten van mijn praktijkonderzoek en ook naar de Romagemeenschap voor de gastvrijheid en openheid tijdens mijn bezoek.

Tenslotte wil ik mijn familie en vriend bedanken voor alle mentale steun die voor mij zo belangrijk was voor het tot stand komen van dit werk.

Literatuurlijst

Boeken

- Bakker-Beens, D.(1995). *Voor gedrag een 8*. Nijmegen: Berkhout.
- Harinck, F. (2008). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Apeldoorn: Garant.
- Kuiken, F. & Vermeer, A. (2005). *Nederlands als tweede taal in het basisonderwijs*. Utrecht / Zutphen: ThiemeMeulenhoff.
- Rodrigues, P.R. & Matelski M. (2004). *Monitor racisme & extreem – rechts Cahier nr. 3 Roma en Sinti*. Anne Frank Stichting / Universiteit Leiden.
- Smits, A. & Braams, T. (2008). *Dyslectische kinderen leren lezen. Individuele, groepsgewijze en klassikale werkvormen voor de behandeling van leesproblemen*. Amsterdam: Boom.
- Timmermans, R. & Hurk, A. van den. (2002). *Onderwijsdeelname van woonwagen- en zigeunerkinderen in de 20^e eeuw. Een trendstudie*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.
- Van Coillie, J. (2007). *Leesbeesten en boekenfeesten. Hoe werken (met) kinder- en jeugdboeken?* Leidschendam: Biblion.
- Vos, F. (2009). *Blauwe haren zwarte ogen. De Roma-cultuur van binnenuit*. Amsterdam: Meulenhoff

Kijkwijzer

- Berge, J. van den. (2010) *Signalering en Kijkwijzer*. 's-Hertogenbosch: REC Chiron.

Websites

- <http://cpnieuws.com/wp-content/uploads/2007/07/strip-cpn.png>
- <http://home.planet.nl/~monde012/plaatje9.jpg>
- http://juffiecarla.web-log.nl/juf_carla/images/2009/03/05/gesprek.gif
- <http://members.quicknet.nl/avangalen/xmas/knutsel.jpg>
- <http://nieuwsblad.typepad.com/anzegem/images/2008/10/19/image003.jpg>
- <https://webshop.libris.nl/Webshop/ProductImages/9789024375400.jpg>
- <http://www.bibliocenter.nl/files/u5/BeerIsOpVlinder.jpg>
- <http://www.blauwhartje.be/fototitel/Lachen.jpg>

<http://www.deleeswurm.nl/argeweb/downloads/het%20grote%20leesboek%20van%20bert%20en%20ernie.jpg>
<http://www.dichterinbedrijf.nl/2%20mb%20giraf%204.JPG>
<http://www.jufsamantha.nl/downloads/dagritme/lvj.php?vak>
http://www.lambiek.net/aanvang/artefacts/1950_krantestrip/pietro.jpg
<http://www.leestrainer.nl/Woordenschat/map1/ridder.jpg>
<http://www.ludicdesign.nl/work2006/mascotte/soldaat/soldaat.jpg>
<http://www.openleerhuis.be/oefeningen/3/2/8/38/3/649/kring.JPG>
<http://www.minckelersschool.nl/.../doorstreper1.jpg>
[http:// www.nib.nl/materialen/rew/](http://www.nib.nl/materialen/rew/)
<http://www.waregem.be/files/waregem/milieu/dieren.jpg>

Bijlage 1

Interview Dhr. P. Dovens Stichting Stimulans 5 februari 2010

Kunt u eerst wat vertellen over uw loopbaan en hoe u uiteindelijk bent begonnen als intermediair voor de Roma binnen de stichting Stimulans.

Ik kom ook uit het onderwijs. Ik ben op de basisschool begonnen, ik had daar een gewone klas tot er Roma-zigeuners in Veldhoven kwamen wonen. Wij waren de dichtstbijzijnde school en er werd toen gezegd; Die kinderen moeten onderwijs hebben. En toen ben ik in 1977 met de Romakinderen aan de slag gegaan. Ik heb tot 2000 een Romaklasje gehad. Die zaten toen apart.

Kwamen de kinderen toen van meerdere kampen af?

Er is één kampje gebouwd tegenover het Koningshof in het bos tegen de snelweg aan. Toentertijd was er geen sprake van zigeuners of van Roma. In Eindhoven was een regionaal woonwagencentrum voor Nederlandse woonwagenbewoners. Dat moest gedecentraliseerd worden vanwege de overlast. Randgemeenten hadden toen de verplichting om woonwagenbewoners te huisvesten uit Eindhoven. Toen zouden een aantal gezinnen van Eindhoven naar Veldhoven verhuizen om hier te komen wonen. Een paar gezinnen hebben er een paar maanden gewoond, maar omdat het niet beviel zijn zij snel weer vertrokken. Er lag toen een leeg woonwagencentrum en de familie Westhiner die al vanaf 1977 hier woont, woonde toen in Assen, die waren op reis en zagen vanaf de snelweg dit woonwagenkamp. Zij vonden dat kamp kennelijk beter dan dat zij in Assen hadden, want ze hebben hun spullen gepakt en zijn toen hier komen staan.

De familie W noemen zichzelf de Roma1900 dat betekent dat zij hier al waren voor de Tweede Wereldoorlog. Ze kwamen toen uit Guatemala, maar ik weet niet hoe zij daar terecht zijn gekomen. Er zijn twee grote Romafamilies die al voor de Tweede Wereldoorlog in Nederland waren en één van die twee is de familie W. De familie is erg groot en de leden wonen verspreid door heel Nederland en in andere delen van West-Europa, maar die meeste leden van de familie wonen in Veldhoven.

In 1978 zijn er 750 Roma toegelaten vanuit Joegoslavië. Zij zijn heel lang op en neer gesjoud tussen België en Nederland. De zigeunerkoning Coco Petalo heeft er voor gezorgd dat zij gehuisvest werden. Zij zijn ook in heel Nederland opgevangen. Dat is de tweede groep, zij eindigen ook allemaal op –ich met hun achternaam. Dat zijn

Oost-Europese Roma en zij zijn rond 1980 hier gekomen. En de laatste 15 jaar zie je een constante stroom van asielzoekers, politieke vluchtelingen met een Romastatus. Zij wonen verspreid in de grote steden en dat is de categorie straatmuzikanten, zoals je in Den Bosch ziet. En daar zit al een groot verschil in de cultuur en in hoe zij zijn. Onderling zijn deze groepen het ook niet met elkaar eens. Zij hebben een kastensysteem en de positie van een familie heeft te maken met hun rangorde in dat systeem. Daar zit nog echt een ondergeschiktheid in. Zij hebben daar bijvoorbeeld ook hun eigen rechtspraak in. Zij houden zich aan de Nederlandse wet zover nodig, maar zij hebben hun eigen rechtspraak en dat noemen zij de Kris en de Kris spreekt recht. Dat is een groep Romazigeuners die hoger zijn in rangorde dan de familie hier en die komen op afroep rechtspreken en voor Veldhoven is dat een Franse groep Roma en die draven nog wel eens op zo af en toe. Ze maken dan een grote kring op de locatie en beide partijen die een conflict hebben mogen dan iemand meenemen als raadsman of raadvrouw. In de kring doe je je verhaal en de Kris luistert aandachtig en doet a la minuut uitspraak en die is bindend. Ze hebben het eigenlijk voor zichzelf heel goed geregeld.

Dus via het onderwijs, om mijn verhaal af te maken, ik ben met die klas aan de gang geweest. Dat was heel lastig want die kinderen waren heel veel op reis. Zij kwamen dus in 1977 op basisschool Op dreef in een aparte klas, omdat zij toen nog heel veel op reis waren. Ik had toen een schoolbusje, daar reed ik in rond, eerst naar het ene kamp en toen er meerdere kwamen ook naar de andere kampen om ze op te halen. En dat heeft zo tot ongeveer 2000 a 2001 geduurd.

Ik heb heel hard geknokt om wat meer fundament te kunnen leggen onder dat onderwijs. Toen er meerdere kampen waren en ik nog steeds met die bus rondreed en al die kinderen steeds ophaalde hebben we met het managementteam van de school wel gezegd dat er iets moest veranderen. We wilden dat de kinderen meer naar school zouden gaan en meer kansen zouden krijgen, dat werd een speerpunt. We wilden ze gaan integreren in de school en de volgende stap zou zijn om ze te verspreiden over verschillende scholen. Dat heeft nogal wat moeite gekost, omdat er nogal wat stereotypen zijn over de Roma. Het heeft moeite gekost om de andere scholen te overtuigen van de noodzaak, maar het is wel gelukt. Uiteindelijk heeft de gemeente Veldhoven een traject opgezet waarbij het gaat over het in balans brengen van rechten en plichten. Het zijn Veldhovense burgers en de gemeente heeft ook

zorg voor hen, maar daar moest ook iets tegenover staan. En daarvoor zochten zij een intermediair, een contactpersoon en toen ben ik gevraagd om twee dagen bij Stimulans te komen werken. Ik ben dus de spil tussen de gemeente en de Roma. Ik werk dus twee dagen hier en de rest van de week werk ik bij Veldvest en mag ik me bezighouden met de educatie van Roma in brede zin, ik mag me dan bezig houden met educatie aan Roma van alle leeftijden. Dat is vrij uniek, ook binnen Nederland en Veldvest wil er eigenlijk ook wel vanaf, want ze roepen al een paar jaar dat het te duur is. Maar het is een totaalpakket en wij hebben daarvoor gekozen in Veldhoven. Wij hebben gekozen voor een integrale aanpak waarbij facetten als plichten, handhaving leerplicht enz. en rechten dat we die integraal benaderen. Dat is wel een hele goede aanpak gebleken want je kunt het niet alleen. Je moet met een aantal personen dezelfde kant op kijken en met een aantal gebieden tegelijkertijd aan de slag gaan. En dat werkt, althans het gaat de goede kant op.

Kan jij misschien iets vertellen over hoe de Roma in Veldhoven tegen het onderwijs aan kijken, wat voor waarde zij daar aan hechten?

In het verleden was dat heel weinig, want zij vonden dat een belemmering voor hun reisgedrag en de dagelijkse bezigheden. Maar dat hebben we kunnen kantelen, we hebben gezegd dat ze niet meer kunnen reizen, want ze hebben een uitkering maar ook de leerplicht en we hebben gezegd dat er van ze wordt verwacht dat ze er dus ook zijn. Ze hebben toen eigenlijk vrij makkelijk een streep onder het reizen gezet, ik denk ook dat de economische tijden niet meer zo goed waren en zal het ze misschien ook goed uitgekomen zijn. Er zijn nauwelijks ouders en grootouders die onderwijs hebben gehad en het is dus niet zo ingeslepen als in onze samenleving. Naar school gaan is een kwestie van prioriteiten stellen en wij doen dat en zij doen dat minder.

Ik heb vorige jaar een leerling in de klas gehad die vaak afwezig en de ouders kwamen weinig op school. Ik heb nu A in de klas en die is er altijd en zijn moeder gaf tijdens het oudergesprek ook aan dat zij school belangrijk vindt.

De ouders van A zijn eigenlijk binnen de groep ook één van de meest gemotiveerde gezinnen. Zij doen hun best en willen eigenlijk ook best wel heel veel goeds voor hun kinderen.

Het gaat over het algemeen ook heel goed, maar er zijn nog heel veel verschillen tussen de Romagezinnen.. Er zijn ook nog gezinnen die het iets minder nemen met de regeltjes en problemen krijgen met de leerplicht. Maar er is een verschuiving opgetreden van toentertijd in de aparte Romaklassen met een opkomstpercentage van rond de 10 procent tegen opkomst van nu die dik boven de 90 procent ligt. En dat wordt alleen maar meer. Dus in die zin is er veel veranderd.

Zijn zij erg open over hun cultuur of over hun taal? Ik heb het een en ander gelezen over de geslotenheid van de Romacultuur uit angst om die te verliezen. Hoe ervaar jij dat in Veldhoven?

Ik vind dat in Veldhoven heel erg meevallen. Het is zeker zo dat Sintizigeuners, die er in de regio veel wonen, heel behoudend zijn op hun taal en zij vinden dat de burgers dat niet hoeven te leren. De Roma die zijn daar vrij makkelijk in, als je vertrouwen geeft en je hebt vertrouwen, dan kan er heel veel en dan is het helemaal niet zo'n probleem om met die taal bezig te zijn. Door al die jaren heen, spreek ik de taal niet, maar ik ken heel veel woorden en dat vinden zij prima. Ik vind ze in algemene zin opener dan wij burgers, als je ze kent dan kun je alles vragen en alles is bespreekbaar. Als ze iets niet willen zeggen dan zeggen ze het niet.

Wel hebben zij een diepgeworteld wantrouwen tegenover burgers. Dat komt vanuit het verleden om te overleven, moesten ze goed kijken wat ze aan burgers hadden en of ze ervan konden profiteren. En op het moment dat ze wantrouwig werden, waren ze omdat ze ook mobiel waren, snel ergens weg.

Zij hebben een zesde zintuig om mensen in te schatten. Ze zien bij jou al van 20 meter af of jij oprecht bent en wat jij komt doen. Dat zit gewoon in hun genen en dat is geweldig knap. Als jij een leugen vertelt dan kijken ze niet naar je mond of naar wat jij zegt, maar dan kijken zij naar jouw ogen. Aan jouw lichaamstaal zien ze dat je oprecht bent.

Maar als het gaat om openheid, is iedere groep daar anders in. Het ligt ook aan een paar Voormannen die iets roepen en de rest volgt dan wel. De ouders van de Romaouders in Veldhoven zijn over het algemeen wel bereid om hun kinderen op school te laten vertellen over hun cultuur en taal. Er zijn wel een aantal zaken, die taboe zijn, meisjes in de tienerleeftijd mogen niet praten over vrouwendingen met een ouder iemand van de Romagroep. Zo praten zij ook niet met elkaar over het toilet bezoeken of eten zonder je handen te wassen. Dat soort dingen noemen zij onrein. Zelfs als ik na al die jaren op de woonwagenlocatie kom, kan ik niet zeggen 'ik ga even naar het toilet'. Ik kan wel zeggen 'ik ga even weg' en dan naar de toilet lopen. Ook kun je als een getrouwde man niet bij een alleenstaande vrouw binnenlopen. Als jij daar komt als redelijk onbekende is het sowieso niet verstandig om bij een vrouw binnen te lopen.

Wat is voor de Roma in Veldhoven belangrijk en waar hechten zij veel waarde aan?

Ze hechten kennelijk veel waarde aan Veldhoven, aan hun woonomgeving. Want ze zijn nog nergens zo lang gebleven als hier. Kennelijk hebben zij het hier om één of andere reden naar hun zin. Ze hechten heel veel aan hun eigen gezin, hun eigen familie. En verder vind ik dat ze heel erg op het moment leven. Ze zijn heel erg in het nu bezig. Als ze nu geld hebben is er eten. Ze kijken niet echt de toekomst in en ze kijken niet achterom. Verder binden zij zich niet zo, dat ergens ook wel logisch is, want als je altijd op reis geweest bent, waar hecht je je dan aan? Kinderen hebben ook weinig speelgoed, maar dat heeft er ook mee te maken dat je in een tourcaravan niet veel speelgoed kwijt kan. Ze spelen met dingen die zij tegenkomen.

Hebben zij nog een echt rolpatroon binnen de familie?

Ja, nog best wel. Het is zo, dat binnen het gezin de vrouwen echt de baas zijn. De vrouwen hebben eigenlijk alle bezigheden. Voor de buitenwacht zijn de mannen de baas. Die lopen met de handen in de zakken over de locatie rond en die vinden van alles en weten van alles. Maar de vrouwen hebben binnen huis toch wel de broek aan.

Wat doen zij vooral veel in hun vrije tijd?

Weinig. Beetje hangen, beetje buurten, beetje tv kijken. Hoewel de tv staat gewoon de hele dag aan, maar ze kijken er niet echt naar. Vrouwen hebben nog wel hun bezigheden, eten koken, wassen, schoonmaken en zo. De mannen hebben eigenlijk weinig traditionele bezigheden.

En de kinderen?

Kinderen die veranderen door de school. Ik vond ze vroeger heel veel buitenspelen met niks of met dingen die ze tegenkwamen. Dat ging vaak maar een kwartier goed en dan kregen ze ruzie. Nu zie je meer computerspelletjes, meer tv's. Ze gaan naar sportclubs. Ze beginnen zich steeds meer buiten de locaties te bewegen.

De zus van A zit bijvoorbeeld op boksen, het kan goed zijn dat hij dat later ook gaat doen. Er is dus wel een verandering gaande en dat is denk ik ook wel goed.

Hebben zij ook middelen als boeken en rekenmaterialen voor de kinderen?

Heel weinig. Hun taal is in feite geen geschreven taal. Er zijn wel wat dingen in het Romanes opgeschreven, maar dat is maar heel beperkt. In Duitsland en Frankrijk zijn er wel instituten die daar mee bezig zijn. Waar je heel erg tegen aan loopt is dat ze heel lang als groep bij elkaar geweest zijn en het is een heel erg dialectische en verbasterde taal. Ze hebben weinig woorden nodig om elkaar te begrijpen en gebruiken actief heel weinig woorden. Dat is waarschijnlijk ook de reden van de grote taalachterstand. Omdat ze zo'n kleine woordenschat hebben van maar een paar duizend woorden. Wat mij opvalt als ik bij hen ben is dat ze heel hard roepen. Dat is ook wel logisch want als je met veel mensen bij elkaar bent, dan val je op als je hard roept. Het is echt heel erg een commandotaal. Ze zeggen dan wel je hoeft niet bang te zijn, want we zijn niet boos. Wij roepen altijd heel hard, dat is hoe we zijn. Dus dat benoemen zij ook gewoon.

Het is een hele schrale, beperkte taal en omdat zij niets op papier hebben, zijn er dus geen boeken en tijdschriften. De tv staat aan maar meer als een bewegend schilderij dan als een tv. Er staan bijna altijd Duitse zenders op, 24 uur per dag, maar niemand kijkt.

Er zijn wel heel ontwikkelde Roma. In Oost-Europa, in de communistische tijd werd gezegd als je kan studeren dan ga je studeren. Dan werd er niet gekeken naar of

iemand Roma was. Dus daar wonen wel Roma die heel ontwikkeld zijn. Er zijn dus wel mensen die veel van die taal weten, maar hier is dat veel minder.

Het is niet interessant om daar onderzoek naar te doen of om daar methodes voor te ontwikkelen, net zoals wel gedaan is voor bijvoorbeeld Turken en Marokkanen. Maar het is niet rendabel dus het gebeurt niet.

Ik weet dat het KPC ermee bezig is, het Katholiek Pedagogisch Centrum. Daar zijn ze wel bezig met een onderzoek naar hoe ze de Romakinderen in de leeftijd van A erbij kunnen houden. Ze raken die kwijt en dat heeft niet zozeer te maken met het technisch kunnen verklanken van woorden, maar meer met tekstbegrip. En het KPC is in samenwerking met ons aan het bekijken hoe ze daar in een heel vroeg stadium al winst op kunnen behalen.

Romakinderen, zijn hoe gek het ook klinkt, wel heel talig en ook goed in het oppikken van taal. Omdat ze zoveel gereisd hebben, spreken ze best wel veel talen ook redelijk goed. Maar zij hebben een taal om te overleven, er zit geen diepgang in. Ze kunnen bij de bakker wel dingen bestellen en ook de weg vragen en dat soort dingen. Ze zijn heel praktisch ingesteld en meer die tweede laag, het lezen wat wij bijvoorbeeld heel belangrijk vinden, dat zit er bij hun niet in. Maar dat hebben zij ook nooit nodig gehad. Maar het is wel heel mooi om daar iets op te vinden, want als je met een vierjarige al heel actief aan taalwerving kan doen en de woordenschat kan uitbreiden en zo dingen kunt ondervangen, dan ben je al een heel eind, denk ik.

Ik zou graag binnenkort een keer met jou meegaan om een bezoek te brengen aan het kamp en de familie van A.

Dat kan altijd. Ik wil wel de voorwaarde er aan stellen in die zin om ook nog naar één of twee andere locaties te gaan, zodat je goed de verschillen kan zien. Het gezin van A is eigenlijk een voorbeeld gezin en het is heel goed om te zien hoever ze gekomen zijn. Dat jij dat ook weet, dat vind ik wel belangrijk. Dat is voor jou ook hartstikke leuk en je kunt de verschillen zien.

Zijn eigenlijk op de kampjes hier al oudere Roma die al kunnen lezen of wat verder zijn ontwikkeld?

Er zijn al wel wat Roma die behoorlijk kunnen lezen. We hebben ook na de stap binnen het basisonderwijs van intergratie en spreiding ook de stap richting het voortgezet onderwijs gezet. We hebben ook hier binnen Stimulans het project

jobcoaching voor kinderen. We zijn wel heel actief bezig om Romajongeren aan het werk te krijgen, want een uitkering, dat is ook niks. Daar wordt wel aandacht aan besteed en we hebben nu ook al een aantal jongeren, die ook aan het werk zijn.

Als laatste zou ik nog willen vragen om een aantal positieve punten of kenmerken te benoemen van de Roma.

Wat er positief aan is. Ik vind persoonlijk goed dat deze mensen niet zoveel ballast hebben als wij. Wij zijn vooral bezig met heel veel dingetjes die helemaal niet belangrijk zijn voor ons welzijn en daar hebben zij veel minder last van. Zij leven veel meer op het moment en op de dag en dan genieten zij op hun manier. Het zijn echte overlevers. Dat spreekt mij heel erg aan en daar heb ik ook wel een bepaald gevoel bij. Wat ik erg positief vind is de gastvrijheid en de vriendelijkheid. Ondanks het beeld dat er van hen is vind ik dat ze ontzettend positief zijn en dat je er altijd welkom bent. Je kan altijd mee-eten en je krijgt altijd koffie. Het is heel toegankelijk en heel warm. Dat maakt het wel heel mooi.

Huisbezoek

BINNEN VEEL SCHOLEN WORDT EEN HUISBEZOEK ALS ZEER ZINVOL ERVAREN.

Het bevordert het begrip tussen ouders en leerkrachten. Maar het geeft ook aan dat de zorg om een kind niet alleen de zorg van de ouder is. Tevens zorgt een huisbezoek ervoor dat contacten met kinderen en daardoor met de ouders laagdrempelig worden. Kinderen uiten zich daarna gemakkelijker in de groep en ouders weten beter de school te vinden, wanneer zij met vragen zitten.

HET HUISBEZOEK IS OOK BELANGRIJK OM ALS LEERKRACHT DE WOONOMGEVING TE ZIEN VAN HET KIND.

Het kan tot begrip leiden over het feit waarom een kind bijvoorbeeld niet tot het maken van een opdracht komt. De omstandigheden in huis kunnen zodanig zijn, dat het voor het kind onmogelijk wordt ook maar aan welke verwachting dan ook van de leerkracht en/of school te voldoen.

Wanneer dat gezien wordt door de leerkracht zal de reactie heel anders zijn, wanneer een kind niet aan de opdracht heeft voldaan, of niet zijn/haar gymkleden mee heeft gebracht. Vanuit dat oogpunt is een huisbezoek zeer aan te raden.

MAAR HOE LEG JE DAT VAST?

Om duidelijk te krijgen of de voorwaarden voor een kind ook in de thuissituatie goed zijn kun je een *kijkwijzer* hanteren. Die prent je goed in je hoofd, om na afloop van het bezoek te kunnen invullen. Zo krijg je als school een éénduidige kijk op thuis-situaties en kun je daar wanneer nodig in gesprekken met ouders gebruik van maken.

Het is onverstandig om met een lijst in de hand het huis van de leerling te betreden.

Dat kan kwetsend overkomen. Het hebben van een succesvol gesprek -het verkrijgen van een eerlijk beeld- is dan niet erg waarschijnlijk.

Huisbezoek - Formulier

Naam leerling: _____ Leerjaar: _____

Ingevuld door: _____ Datum bezoek: _____

1. BESCHRIJF DE BUURT WAARIN HET KIND WOONT:

2. BESCHRIJF DE INRICHTING VAN HET HUIS:

3. BESCHRIJF DE KAMER VAN HET KIND:

4. IS ER SPEELGOED EEN SPEELHOEK OF SPEELKAMER?

5. ZIJN ER BOEKEN, TIJDSCHRIFTEN, KRANT(EN) IN HUIS? WELKE?

Huisbezoek - Formulier (vervolg)

6. HOE IS DE VRIJETIJD SBESTEDING (HOBBYS'S SPORTEN E.D.)?

7. WAT IS DE GEZINSSAMENSTELLING? WAT DOEN ZIJ? SCHOOL, WERK?

ALS HET VAN OORSPRONG EEN NIET-NEDERLANDS GEZIN BETREFT, WAT IS DAN:

Gebruikte taal:

- ☐ Algemeen Nederlands
- ☐ Streektaal (dialect)
- ☐ Moedertaal (allochtoon)

8. DE BAND MET HET VADERLAND?

9. HOE IS DE SITUATIE IN HET VADERLAND?

10. AANVULLENDE OPMERKINGEN

REC Chiron regio 's-Hertogenbosch

Signalering en Kijkwijzer

Tab 5 - 11

Bijlage 3

Fotovraaggesprek

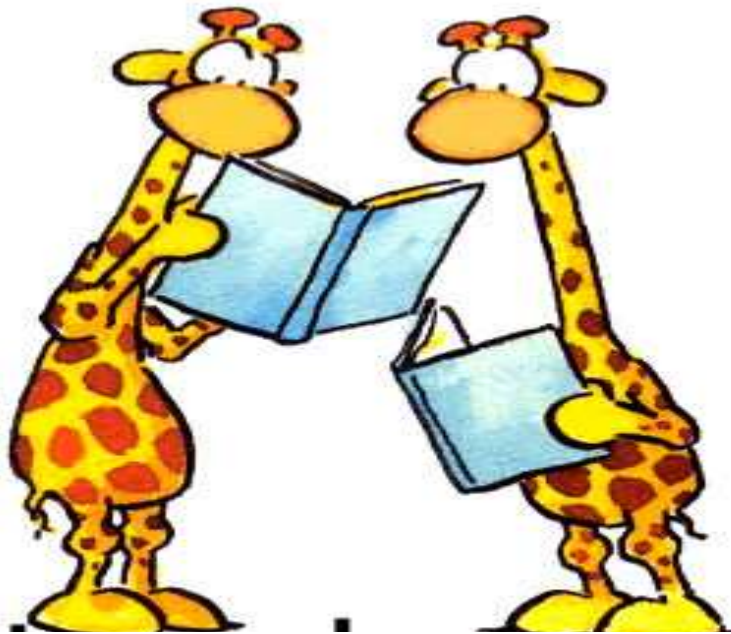
Werkvormen	Verwerkingsactiviteiten	Soort boeken	Onderwerpen
Voorlezen	Schrijven	Strips	Dieren
Stillezen	Toneelspelen	Prentenboeken	Griezels en monsters
Lezen in tweetallen	Tekenen / schilderen	Informatieve boeken	Fantasieverhalen en sprookjes
Meelezen in een groep	Knutselen	Poëzie	Oorlogsverhalen
	Puzzelen	Leesboeken	Avontuur; boeven, ridders, zeevaarders etc.
	Praten over boeken		Grappige verhalen
			Woonwagenbewoners

voorlezen

lezen

Samen lezen

<http://www.jufsamantha.nl/downloads/dagritme/ljv.php?vak>

Groepslezen

<http://www.openleerhuis.be/oefeningen/3/2/8/38/3/649/kring.JPG>

schrijven

Toneelspelen

Schilderen en tekenen

<http://www.jufsamantha.nl/downloads/dagritme/ljv.php?vak>

Knutselen

<http://members.quicknet.nl/avangalen/xmas/knutsel.jpg>

doorstreper 1

Streep de woorden door:

plaat	plug	prijs
plak	pluis	prop
plein	plus	pruik
ploeg	preek	pruim
plof	prik	

d	e	p	l	u	s	w	o	p
o	r	d	p	r	u	i	k	l
e	n	p	r	i	j	s	p	b
p	p	l	e	i	n	l	p	f
l	l	p	e	e	p	a	l	g
o	u	r	k	p	l	k	a	i
e	i	i	n	r	u	n	a	e
g	s	k	n	o	g	m	t	e
t	d	e	p	p	r	u	i	m

Maak van de letters die overblijven een zin:

Puzzelen

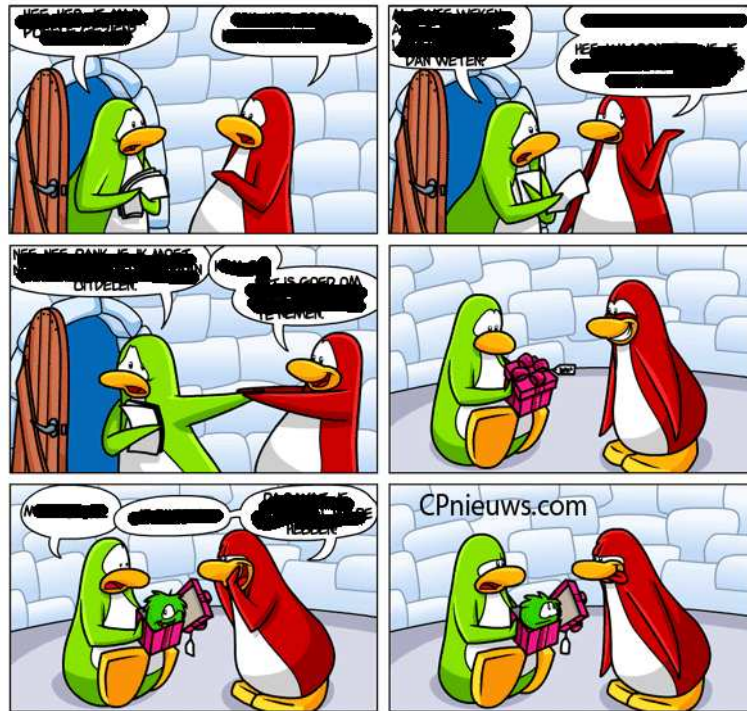
www.minckelersschool.nl/.../doorstreper1.jpg

Praten over boeken

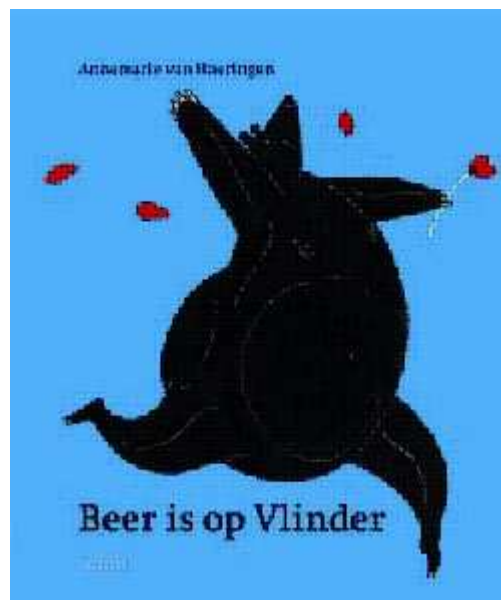
http://juffiecarla.web-log.nl/juf_carla/images/2009/03/05/gesprek.gif

Foto's van soort boeken

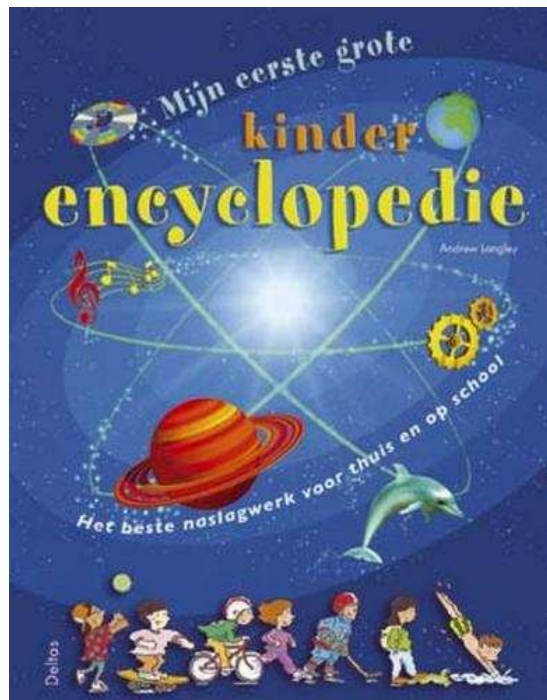
Stripboeken

<http://cpnieuws.com/wp-content/uploads/2007/07/strip-cpn.png>

Prentenboek

<http://www.bibliocenter.nl/files/u5/BeerIsOpVlinder.jpg>

Informatie boek

<https://webshop.libris.nl/Webshop/ProductImages/9789024375400.jpg>

Leesboek

<http://www.deleeswurm.nl/argeweb/downloads/het%20grote%20leesboek%20van%20bert%20en%20ernie.jpg>

Wat doet een giraffe
om iets te onthouden
want hij heeft geen zakdoek
al is ie verkouden.

Maar kijk, dat is gek,
met wat rek en getrek
legt hij een knoop
gewoon in zijn nek.

Jantine Dijkstra

Poëzie / gedichten

<http://www.dichterinbedrijf.nl/2%20mb%20giraf%204.JPG>

dieren

<http://www.waregem.be/files/waregem/milieu/dieren.jpg>

Monsters en griezels

<http://nieuwsblad.typepad.com/anzegem/images/2008/10/19/image003.jpg>

Sprookjes

<http://home.planet.nl/~monde012/plaatje9.jpg>

Oorlogsboeken

<http://www.ludicdesign.nl/work2006/mascotte/soldaat/soldaat.jpg>

Avontuur

<http://www.leestrainer.nl/Woordenschat/map1/ridder.jpg>

Grappige boeken

<http://www.blauwhartje.be/fototitel/Lachen.jpg>

Woonwagens

http://www.lambiek.net/aanvang/artefacts/1950_krantestrip/pietro.jpg

Bijlage 4

Uitwerking van het fotovraaggesprek

Blauw = ikzelf

Zwart = A

Werkvormen

Hier liggen allemaal plaatjes. We gaan om de beurt bij de plaatjes kijken en dan ga ik jou een paar vragen stellen. Is dat goed?

Ja.

We gaan hier beginnen. In de klas doen wij heel veel met lezen. Wat vind je nou het allerleukste? Als iemand voorleest? Als je alleen mag lezen? Als je samen met iemand mag lezen? Of als je met de groep mag lezen?

Als iemand voorleest.

Vind je het leuk om te luisteren?

Ja.

Is er ook iets bij wat je niet zo leuk vindt?

Ik vind twee dingen niet zo leuk.

Wat vind je niet zo leuk?

Die vind ik leuk (wijst voorlezen en samen lezen aan.) Maar die vind ik niet leuk (wijst lezen en lezen in de groep aan).

Dus samen lezen vind je ook leuk? Samen met een ander kindje.

En alleen lezen vind je niet leuk en in de groep lezen vind je niet leuk.

Waarom vind je alleen lezen niet leuk?

Want dan vind ik het uhm soms komen er heel moeilijke stukjes.

In de boeken?

Ja.

En als je nou een heel makkelijk boek hebt?

Daar ook.

Daar ook, dus in alle boeken zitten moeilijke stukken?

Ja.

En bij samen lezen heb je toch ook wel moeilijke stukken?

Ja, maar dan kan een andere kindje mij helpen.

Ja dat is zo. En wat vind je niet leuk aan in de groep lezen?

Uhm, want dan uhm dan lezen de kinderen en uhm hun lezen veel te snel.

En dat is niet fijn, hè?

Nee.

Verwerkingsactiviteiten

Dan gaan we nu hier kijken.

Soms mag je na het lezen iets doen over het boek. Weet je nog laatst mocht je een tekening maken over het boek. Als je nou mag kiezen wat je na het lezen graag wilt doen. Dus je hebt een boekje gelezen. Wil je dan iets schrijven over het boek? Wil je iets schilderen of tekenen? Wil je een puzzeltje maken over het boek? Wil je toneelspelen, zodat je het verhaaltje naspeelt? Wil je iets knutselen over het boek of wil je met de kinderen en de juffrouw praten over het boek?

Wat vind jij het allerleukste?

Knutselen.

Knutselen, oké. Is er ook iets bij wat je niet leuk vindt?

Uhm, deze twee. (toneelspelen en schrijven).

Toneelspelen niet? En Schrijven niet?

Schrijven soms wel en soms niet.

Ligt dat er een beetje aan of je er zin in hebt?

En weet je wat toneelspelen is?

Nee.

Als je bijvoorbeeld met een ander kindje het boek na gaat doen. Bijvoorbeeld je leest het boek van Beer en Vlinder, dat ken je hé? En dan ga je met een ander kindje samen beer en vlinder naspelen.

Ooh, net als ik en R deden.

Ja net zoals jullie voor de klas deden. Dat is toneelspelen.

Oh.

Vind je dat leuk?

Ja.

Dus toneelspelen is wel leuk.

Ja

En schrijven is niet leuk?

Soms, weet je waarom ik dat niet zo leuk vind?

Nee.

Want sommige woordjes vind ik heel moeilijk.

Oké, dat kan ik me wel voorstellen.

En waar leggen we dan toneelspelen bij, bij leuk? Soms leuk? Of niet leuk?

Uhm. Leuk.

Zit er nog iets bij wat je leuk vindt of iets wat je soms leuk vindt?

(A wijst plaatje aan.)

Praten over de boeken.

Ja, met de juffrouw erover praten over boeken.

Met de juffrouw praten over boeken, vind je dat leuk?

Ja

En met andere kinderen praten over de boeken?

Ook.

Dan hebben we er nog twee over. Schilderen en tekenen, wat vind je daarvan?

Ook een beetje middelmatig leuk.

Dus die leggen we in het midden neer. Wanneer vind je het leuk?

Uhm, Uhm, Uhm, als ik er zin in heb.

Puzzeltjes maken die ken je wel hè?

Ja.

Die doen wij vaak in de klas.

Woordzoeker.

Woordzoeker. Heel goed.

Dat vind ik ook heel leuk.

Dus die moet dan aan deze kan liggen. Oké, nou dat is duidelijk. Er zijn wel veel dingen die jij leuk vindt.

Zullen we even naar de andere kant van de tafel lopen.

Soort boeken

Nou hebben wij in de klas veel verschillende boeken. We hebben stripboeken, heb je wel eens een stripboek gelezen?

Ja.

En prentenboeken, net zoals Beer is op vlinder. Die hebben wij ook in de klas.

Boeken met grote plaatjes. En dit plaatje, weet je wat dat is?

Nee.

Dat is een boek, waarin je veel kan opzoeken. Als je iets wilt weten over tijgers, of over een dolfijn of over de wereld of over muziek. Dan kan je in een boek daar informatie over vinden. Dat kun je ook in een boek opzoeken. Daar kun je iets van leren. Snap je het?

Ja.

Dan een gewoon leesboek. Die hebben wij heel veel in de klas. Die liggen allemaal op de stapels.

Ja.

En wat is dit dan? (poëzie)

Weet ik niet. (probeert het woord te lezen)

Dat is een moeilijk woord. Dat zijn boeken met allemaal rijmpjes erin.

Oh.

Zal ik eens voorlezen wat er op staat. (Ik lees het gedicht voor).

Dat zijn hele korte verhaaltjes en deze woordjes die rijmen. Die klinken hetzelfde. Dat rijmt. Kan jij ook rijmen?

Ja.

Ik noem een woordje en dan ga jij er op rijmen. Boos.

Knoos.

Goedzo. Dus dat is rijmen.

Dus dit boekje heeft allemaal korte verhaaltjes met woorden die rijmen. En dat heet poëzie. Dat is een heel moeilijk woord.

Als jij zou mogen kiezen en je mag lezen, samen met iemand, wat zou je dan het leukste vinden?

Uhm. Rijmen.

Heb je wel eens een boekje met rijmen gelezen?

Nee, nog nooit.

Maar thuis hebben wij helemaal geen boeken.

En op school?

Op school wel.

Dus dan kun je ze op school lekker lezen.

Zit er iets bij dat je niet zou willen lezen?

Deze. (Stripboeken).

Vind je dat moeilijk met al die verschillende stukjes er in?

Ja. Want ik denk dan, eerst deze en dan deze en dan weet ik uhm niet meer hoe het moet.

Je weet niet waar je naar toe moet?

Nee.

Dat leest ook niet fijn.

Waar zou je deze (informatieboek) bij leggen?

Deze, bij wel. Deze (prentenboek) ook bij wel. En deze (leesboek) bij niet.

Dus leesboek en stripboek niet. Prentenboek, informatieboek en poëzie wel.

Oké, duidelijk. Dan gaan we naar de laatste plaatjes.

Onderwerpen

Boeken die gaan altijd ergens over.

Ja.

Daar zitten allerlei figuren in.

Ja.

Je hebt bijvoorbeeld boeken over dieren.

Ja.

En boeken over monsters en griezels. Zie je ze hier?

Ja.

Kan een beetje spannend zijn soms.

Ja.

Of je hebt boeken over sprookjes. Wel sprookje is dit?

Uhm. Sneeuwwitje.

Of je hebt boeken over oorlog en soldaten. Je hebt boeken over avonturen met ridders, zeerovers en boeven. Of je hebt boeken die heel erg grappig zijn. Waar je heel hard om moet lachen.

Ja.

En wij hebben in de klas ook boeken over woonwagens. Weet je welke ik bedoel?

Ja, van die beer, die zigeunerbeer.

Dus je hebt verschillende onderwerpen waarover je kan lezen.

Oké.

Zit er iets bij waar je niet over zou willen lezen?

Nee, ik vind alles leuk.

Alles? Nou oké, dat is mooi.

Wat vind je het allerleukste? Gaan we ze op goede volgorde leggen.

Dan vind ik deze het leukst (monsters en griezels).

Monsters en griezels. Dan draaien we die om en leggen we de rest er bovenop.

Wat komt dan?

Dan komt dit (avonturen).

Avonturen?

Ja, ik ga soms ook op het avonturen.

Ja? Wat dan?

Soms gaan we heel ver.

In de pauze als je gaat spelen?

Nee.

Thuis?

Ja. Soms gaan we helemaal fietsen tot een andere kamp.

Fietsen? Toch niet alleen, hè?

Nee, met S (zus) en D (broer). En mijn neefjes ook nog.

Gezellig, hoor.

Wat zou je dan willen lezen?

Woonwagen. Want als ik nog klein was, dan heb ik uhm, nou weet ik niet meer, wat ik in een woonwagen uhm heb gedaan.

Dus daar wil je meer over weten?

Ja.

Wat nog meer?

Uhm, dit (sprookjes).

Sprookjes?

Ja.

Ken je veel sprookjes?

Van roodkapje, en die ene jongen en die ene meisje.

Hans en Grietjes?

Ja.

En nog deze, oorlog.

Waarom?

Ik vind soldaten heel leuk.

Ja, die komen daar in voor, hè.

Oké, wat nog meer?

Lachen. Ja.

Boeken die grappig zijn...

Ja.

En als laatste...

Die (dieren).

Die vind je ook leuk.

Ja

Maar als je moest kiezen zou je ze als laatste doen?

Ja.

Oké, dankjewel. Ik weet nu heel veel. Ik weet nu wat jij van boeken vindt. En dan kunnen we in de klas eens kijken, wat we daar allemaal mee kunnen doen.

Bijlage 5

Tijdsteeekproef-formulier					stillezen - huidige situatie				
Observator: Geertje Moeskops Naam leerling: a.w. Groep: 4b. Datum observatie: 23 feb 2010 10.50 uur		Categorie	Aantal	Procenten					
		Ta	10	17%					
		Kij	21	35%					
		Sto	3	5%					
		Lo	1	0,02%					
		An	25	42%					
		Totaal	60	100%					
Min	Na 20 sec.	Na 40 sec.	Na 60 sec.	Opmerkingen					
1	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	opstarten duurt even					
2	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
3	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	lopen met een omweg					
4	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	kruisen in de boekenhoek					
5	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	daarna boeken oproepen					
6	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	loopt naar juf laat boek zien.					
7	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	maakt van rietje een sigaret					
8	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	en maakt ook beweging					
9	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	staart in boek, leest niet.					
10	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	speelt met rietje					
11	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	kinderen achter zich					
12	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	vraagstuk aan juf.					
13	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	hijet door zich uit en om zich heen					
14	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	vraagt of ie naar toilet mag					
15	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	blijft naar kaartje kijken tot					
16	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	hangt scheel in de stoel terug					
17	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	loopt weer naar juf					
18	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	gaat toilet bezoeken.					
19	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	en					
20	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	is op toilet.					
				beetergang over kaartje terug hangen					
				en gaat weer zitten					
				gaat zitten staren en					
				speelt met rietje.					
				gaat zitten kleuren.					

gaat bij achterburen aan kijken

Tijdsteeekproef-formulier *schrijven bij boeken eerst lezen → leesfiche maken!*

Observator: <i>Geertje Moeskops</i> Naam leerling: <i>aw.</i> Groep: <i>ub</i> Datum observatie: <i>2 maart 2010</i> <i>10-50 uur</i>	Categorie	Aantal	Procenten
	Ta	41	76
	Kij	4	
	Sto	1	
	Lo	0	
	An	8	
	Totaal		100%

Min	Na 20 sec.	Na 40 sec.	Na 60 sec.	Opmerkingen
1	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>eerst lezen</i>
2	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>vraagte uitleg vscard</i>
3	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>gaat naar wc</i>
4	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
5	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>gaat rondlopen, stilstaan</i>
6	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>lezen</i>
7	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
8	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
9	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
10	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
11	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>→ gaat leesfiche maken. gaat rommelen in koffer</i>
12	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>plek met buurman</i>
13	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>vraagst 3x om hulp.</i>
14	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>vraagst weer om hulp.</i>
15	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>veel uitleg nodig bij de fiche.</i>
16	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>staat buurman!</i>
17	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
18	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
19	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
20	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	

lezen

schrijven

Leesfiche

Titel: *Wanneer zijn goetvriend*
Schrijver: *Rik*
Tekenaar: *grilt*

Wat voor boek is het?:

- Sprookje
- Fantasie
- Avontuur
- Oorlog
- Monsters
- Iets anders,

Wat vind ik er van?:

- Leuk
- Saai
- Spannend
- Grappig
- Verdrietig
- Iets anders,

Wat kan ik er nog over zeggen:

ik voel orzill
by leeds chin breuk
een jan-van

Tijdsteeekproef-formulier					abc-boek				
Observator: <i>Geertje Moeskops</i> Naam leerling: <i>a.w.</i> Groep: <i>ub.</i> Datum observatie: <i>23 feb. 14.30 uur</i>		Categorie	Aantal	Procenten					
		Ta	39	87%					
		Kij	5	11%					
		Sto							
		Lo							
		An	1	2%					
		Totaal	45	100%					
Min	Na 20 sec.	Na 40 sec.	Na 60 sec.	Opmerkingen					
1	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
2	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
3	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	→ klasgenootjes komen kijken					
4	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
5	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
6	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	→ kijkt naar buurman.					
7	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
8	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
9	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	→ naar klasgenootjes die om aandacht vragen					
10	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
11	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
12	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
13	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
14	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
15	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
16	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
17	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
18	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
19	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						
20	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An						

abc-boek maken, is een klus van 4 weken geweest.
 Deze les ⇒ Schilderen van een aantal woorden + woorden
 opplakken!

3x
kort verhaal av. 1 + 2 x lezen, dan
tekening maken

Tijdsteeekproef-formulier <i>lezen + tekening maken.</i>				
Observator: <i>Geertje Moeskops</i> Naam leerling: <i>A.W.</i> Groep: <i>4b</i> Datum observatie: <i>2 maart. 13-15 uur</i>		Categorie	Aantal	Procenten
		Ta	<i>57</i>	<i>95%</i>
		Kij	<i>2</i>	
		Sto	<i>1</i>	
		Lo		
		An		
		Totaal		100%
Min	Na 20 sec.	Na 40 sec.	Na 60 sec.	Opmerkingen
1	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
2	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
3	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
4	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
5	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>pakte kleurdeeg en gaat tekenen</i>
6	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
7	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
8	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
9	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
10	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>lezen</i>
11	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>"</i>
12	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>2x lezen van juf</i>
13	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
14	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>→ vraagt: waar is hij en nu tekenen</i>
15	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>tekening en</i>
16	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>hij gaat aan de slag</i>
17	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
18	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>Prakt. handje → gaat wel over zijn tekening.</i>
19	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
20	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>→ gaat weer lezen/helemaal zelfstandig</i>

Ans verft een bloem.

Page 1 of 1

Ans verft een bloem.

Daar loopt Ans.

Ze heeft een doos in haar hand.

In de doos zit verf.

Rood, blauw, geel en groen is de verf.

Ans heeft een kwast.

De kwast gaat in de verf.

Ans maakt een bloem.

Ze kleurt de bloem geel en groen.

Ans werkt maar door.

Daar komt mama.

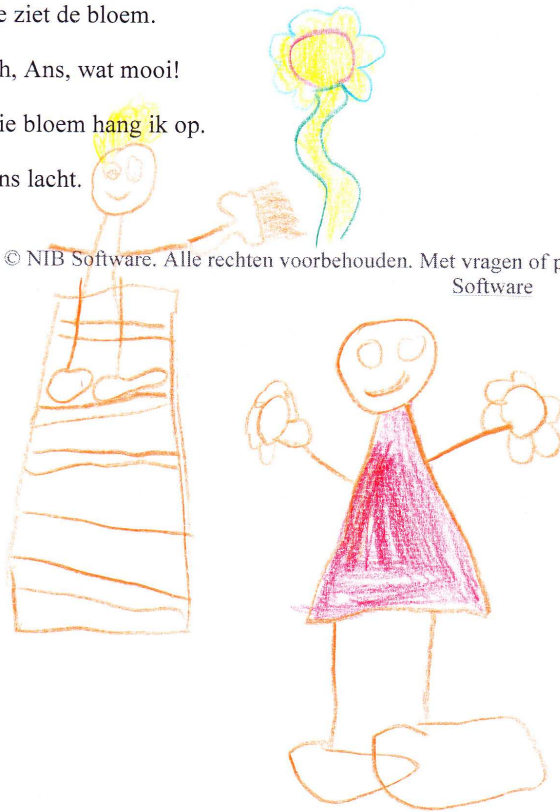
Ze ziet de bloem.

Oh, Ans, wat mooi!

Die bloem hang ik op.

Ans lacht.

© NIB Software. Alle rechten voorbehouden. Met vragen of problemen over deze site kunt u terecht bij NIB Software

<http://www.nib.nl/materialen/rew/avi1/verf.htm>

09-03-2010

Flip de muis snoept van de kaas.

Flip komt uit zijn hol.

Hij kijkt in het rond.

Waar is de kat?

De kat is in de gang.

Fijn, denkt Flip.

Snuf, snuf, Flip ruikt kaas.

De kaas ligt op de kast.

Dat is heel hoog voor Flip.

Maar Flip is sterk en vlug.

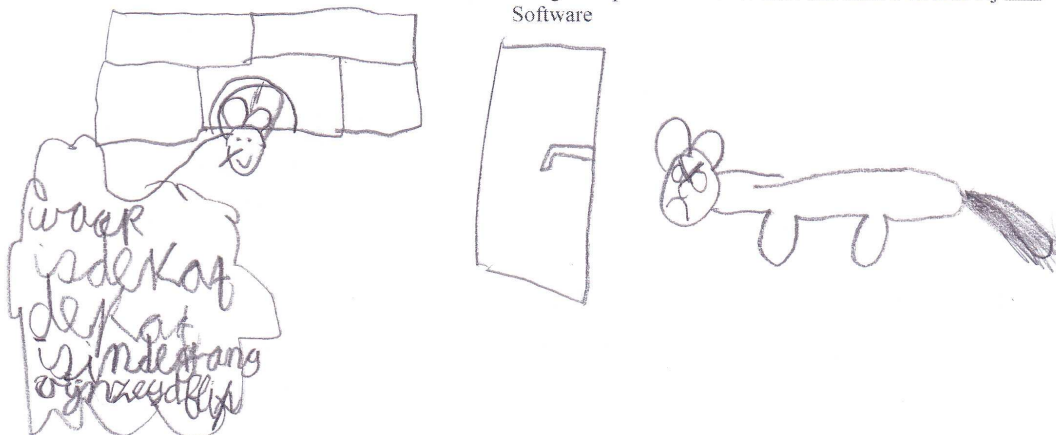
Roets, roets, hij klimt op de kast.

Mmmmm, daar ligt de kaas.

Hap, hap, hap, doet Flip.

De kaas is op.

© NIB Software. Alle rechten voorbehouden. Met vragen of problemen over deze site kunt u terecht bij [NIB Software](#)

Kim en haar hond.

Ik heb een zus.

Mijn zus heet Kim.

Ik zie haar heel erg vaak.

Ze loopt dan op straat.

Kijk, daar loopt Kim met haar hond.

Dat is een heel lief dier.

Haar hond heet Boef.

Hij is zwart met wit.

Boef gaat graag mee met Kim.

Vaak moet hij dan wat doen.

Hij doet dat in de goot.

Dat doet Boef erg goed.

Hij weet hoe het hoort.

© NIB Software. Alle rechten voorbehouden. Met vragen of problemen over deze site kunt u terecht bij [NIB Software](#)

<http://www.nib.nl/materialen/rew/avi1/kim.htm>

09-03-2010

Tijdsteeekproef-formulier <i>luisterlezen</i>				
Observator: <i>Geertje Moeskops</i> Naam leerling: <i>a w</i> Groep: <i>4b</i> Datum observatie: <i>26 feb 045 uur.</i>		Categorie	Aantal	Procenten
		Ta	<i>30</i>	<i>100%</i>
		Kij		
		Sto		
		Lo		
		An		
		Totaal	<i>30</i>	100%
Min	Na 20 sec.	Na 40 sec.	Na 60 sec.	Opmerkingen
1	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>a leest mee</i>
2	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>en wijst bij</i>
3	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>met zijn vingers.</i>
4	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Slaat op het goede</i>
5	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>moment de blz om.</i>
6	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Zeer geconcentreerd</i>
7	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>aan het meelaten!</i>
8	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	
9	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	
10	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	<i>Ta</i> Kij Sto Lo An	
11	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
12	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
13	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
14	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
15	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
16	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
17	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
18	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
19	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
20	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	

duo - lezen met 1ln uit eigen klas met eveneens een leesachterstand.

Tijdsteekproef-formulier				
Observator: <i>Geertje Moeskops</i> Naam leerling: <i>a.w.</i> Groep: <i>4b</i> Datum observatie: <i>5 maart 2010.</i> <i>10.50 uur.</i>		Categorie	Aantal	Procenten
		Ta	45	100%
		Kij		
		Sto		
		Lo		
		An		
		Totaal	45	100%
Min	Na 20 sec.	Na 40 sec.	Na 60 sec.	Opmerkingen
1	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	} eerst woorden oefenen
2	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
3	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
4	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
5	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	leesboek
6	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	a. kijkt goed mee met de ander 1ln
7	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	} andere 1ln. leest goed mee, maar geeft geen aanwijzingen. aan a. en verbeterd hem met.
8	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
9	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
10	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
11	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
12	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
13	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
14	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
15	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
16	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
17	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
18	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
19	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
20	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	

tutor. lezen
lezen. (samen met ^{waar}sterkelezen)

Tijdsteeekproef-formulier				
Observator: <i>Geertje Moeskops</i> Naam leerling: <i>a.w.</i> Groep: <i>ub</i> Datum observatie: <i>5 maart 2010</i> <i>8.45 uur.</i>		Categorie	Aantal	Procenten
		Ta	<i>44</i>	<i>98</i>
		Kij		
		Sto		
		Lo		
		An		
		Totaal	<i>45</i>	100%
Min	Na 20 sec.	Na 40 sec.	Na 60 sec.	Opmerkingen
1	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
2	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
3	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>stellen vraag</i>
4	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
5	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
6	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
7	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
8	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
9	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
10	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
11	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
12	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
13	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
14	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
15	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
16	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
17	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
18	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
19	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
20	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	

*a leest zachtjes mee met de andere leerling.
 Deze leerling helpt heel serieus. leest langzaam voor en
 helpt a met de uitspraak en legt goed uit. a volgt hem
 en doet goed mee*

boek: Ik wil zo graag een spook
van Paul van Loon

Tijdsteeekproef-formulier

Stilleren boek naar keuze *→ sympos naar foto'sprek*

Observator: *Geertje Moeskops*

Naam leerling: *aw*

Groep: *ub*

Datum observatie: *26 feb 2010 8.45*

Categorie	Aantal	Procenten
Ta	36	60%
Kij	9	
Sto	0	
Lo	0	
An	15	
Totaal		100%

Min	Na 20 sec.	Na 40 sec.	Na 60 sec.	Opmerkingen
1	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>jut helpt met opstellen</i>
2	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>laet sympos aan jut naze.</i>
3	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>leest hardop</i>
4	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
5	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
6	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
7	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
8	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
9	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
10	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
11	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>rondtken na omstaas</i>
12	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>m?</i>
13	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	
14	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>zegt ieb tegen jut</i>
15	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>verderge's onderuitgezet</i>
16	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>-bladert door boek</i>
17	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>gaat naar wc</i>
18	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>wa,</i>
19	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>naagt rond bij toilet.</i>
20	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	Ta Kij Sto Lo An	<i>blijft daar hangen</i>

Bijlage 6

Aankruislijst betere boeken voor moeilijke lezers

De eisen	
Het boek heeft een handzaam formaat	
De titel de omslagillustratie en de flaptekst trekken meteen de aandacht	
Per bladzijde is er een beperkt aantal regels	
Alinea's zijn duidelijk afgebakend	
Elke zin begint op een nieuwe regel	
De letters zijn goed leesbaar	
De regellengte is niet te groot	
De illustraties passen heel goed bij de tekst	
De taal is duidelijk en eenvoudig	
De zinnen zijn kort	
Moeilijke woorden worden herhaald en/ of in een context geplaatst.	
Het aantal personages in het boek is beperkt	
De lezer kan zich goed met de personages identificeren	
De verhalen zijn chronologisch opgebouwd	
Het einde van elk hoofdstuk nodigt uit om verder te lezen	
Spanning en avontuur zijn de belangrijke ingrediënten van het boek	